

અસીરે હિરસ.

નાટક ત્રીન ખાખકા.

૪૦૩૬

ઉઃ શુભાન ચોર શુજરાતી હરકેમે
જિસકો

ગુપતા ત્સાહિમ યા ઝિયાખાદી ને આનંદ પ્રકાશ
અમરતસરી મેલિયા.

છપાનેવાલે

શેઠ એચ. એસ. હરી એન્ડ કો.

ચોપડીઓ ખેચનાર અને છપાવનાર.

૩૬૮ ફાકલેન્ડ રોડ મુંબઈ-૪

છપાવનાર સર્વ હક સ્વાધીન રાખ્યા છે.

Hitteebhn Printing Press.

AHMEDABAD.

ફરવરી

૧૯૦૯

ખીના મોહરકી કીતાબ ચેરીકી સમઝી જાગેગી.

પ્રથમ ખાર

કીમત ૦ - ૧૨ ૦

આ સિવાએ બીજી સર્વ જાતની ચોપડીઓ હમારે પાસે સરતે ભાવે મગશે.

અનુક્રમાંક ૨૪૯૯- વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ અરુચિ રિરર

વિગય ૪૪૯૯ : ૨ ૩૬૯

તખતએ નાટક.

નાસિર ઉલ દૌલા-મિસરકા ખાદશાહ.

રૂસ્તમજંગ-નાસરકા અઝીઝ સિપાહસાધાર.

ચંગેઝ-નાસરકા ચચેરા ભાઈ ઓર સલતનતકા દાવેદાર.

સફદરજંગ-નાસરકી ફ્રોજકા જેનરલ ચંગેઝકા કેદી.

હીમાકતબેગ-ચંગેઝકી ફ્રોજકા એક ખેવકોફ અફસર.

સલીમ-હીમાકતકા લડકા ઓર હસીનાકા આશીક.

ઝનઝટ-હસીનાકા શરીર નોકર.

કમર-નાસરકા છોટા લડકા.

મેહેજબીન-નાસરકી ખેગમ.

નોશામા-ચંગેઝકી વફાદાર ખેગમ.

ના-સલીમકી માર્યુકા.

સી-હસીનાકા નોકર.

હી, સરદારાને ફ્રોજ સહેલીયાં વગેરા વગેરા.

ખાખ પહોલા

પરદા પહોલા

ખાંગીયા.

(સહેલીયોં કા ગાતે હુમે દીખાઈ દેના)

દીનાનાથ મોઢે હુખતા તારો, અગારો, કરો નાન'યાં
મોહોકે ભવનસે ઉધારો, કરદો પાર ભોગા મત ડારો,
તુમરો હી નામ નિસદીન સરનકો જગ મઝ ધામ.
તુમ હી દયાકે ધામ જીયામેં રહે નામ
તોકો તજે હુમે સાગરમેં સંસાર જવે નહીં પાર.
રહે મંઝવાર હોવે નિરાવાર તોરી લીલા જો કોઈ સુલા
વાકો નહિ દાર, હુશરકો સંભારો.

ખાખ પહોલા.

પરદા દુસરા

આખશાર.

પહાડસે પાની ગિરતે દીખાઈ દેના.

(સહેલીયોંકા ગાના)

પહોલી સહેલી—ખહાર આઈ હે હરસુ રંગ રૂતયોંકા

અખાનપર જીલજીલોંકે શાદી યૌ શુલકા ^{અમાનારો} ^{રાનાહે} તારાશનમેં

દુસરી—ચમક દેતે હેં કયા પાનીકે કતેર સુખહ

ટકી'હેં મોતીયોંકી ઝાંતેર સહરાકે દામનમેં

તીસરી—મુઝઝંઈન કુલ અમીન યૌ કોહફરશે મખમલ ^{સે હે}

સદા આતી મુખારીકયાદકી હરહર કલીસે

(એક સહેલીકા આકર કહના)

ખખરદાર !! દસ્તખસ્તા ખડી હો જાઓ

ખેગમ સાહીબ તશરીફ લાતી હેં (મલકા કાફ)

ગાના—ચલતી ચપલા ચંચળ ચાલ સુન્દરયા અ

જોખન રસમાતી હોયે નેનન ઇમરત રસ ધોલે.
આત્રી સંગ મા બીન મંડલ ખેલે.

દોહા.

એક તો નેના રસ ભેર, દુજે અંજન સાર
એ ખોરી કયોં દેત હે, મતવારન હથીયાર.

આહા આહા આહા શાનોવાલી ઓહો હો ભોલી
ભાલી. નધ ખેલી સીહે નાર નવેલી.

નોશામા—કયું ચપલા ? આજકા દીન લી કયા મુખારીક
સા માનુમ હોતા હે. યેહ ફુલોં કે હાર લી
મેરે ગલેમેં કયા ખુખસુરત લગતે હેં.

સહેલી—ઇસ વકત તો શોખી ઓ હયા ઔર હી કુછ હે
યહ ચાંદ સા મુંડ નામે ખુદા ઔર હી કુછ હે.

માયુક તો યું હાંગે ઝમાને મેં હજારેં
પર આપકા અંદાઝ ઓ બદા ઔર હી કુછ હે

નોશામાકા ગાના—મોરી કાહે કરત હો ખડાઇ સજની
જગતમેં લાખોં હેં સુરત અનેક મોર.

રમકી દયાસે મોહે ગરલ ગુમાન નાઇં જગવાકો ભરપુર,
પરગટ કયો હે નુર કરતા કરે પીયાર, જખ હોવે
દુઃખ દુર. (મોરી કાહે)

ચપલા—ખેગમ સાહીબ. આજ આપકી સાલગીરહકા
દીન હે. ઇસલીએ આપકો યહ નાઝ યહ અનદાઝ
યહ ફુલ જેસે ગાસોં પર લાલી મુખારીક હો.

નોશામા—હાં !! આજ હમારી સાલગીરહકા દીન હે દેખેં
ખાદશાહ હમારે લીયે કયા કયા ભેજતે હેં.

ચપલા—ખાનુ સાહિબાહ વહતો આપકો તોહફા ભેજેંગે.
ઔર તોહફા હી કયા. ઉનહોં તો આપ ઉપર જન
નીસારકી હુઇ હે. મગર આપને ઉનકે દેને કે

લિયે કયા કયા તુહફા તૈયાર કીયા હે વહ તે!
ફરમાધયે.

નોશામા—ઉનકો તો મેં જન દે ચુકી હું. ઉનકી હો
ચુકી હું ઔર ઇસસે ખડહ કર કયા તોહફા હે.

ચપલા—આપને સચ ફરમાયા. મગર આજ આપકી
સાલગીરહુકા મુખારિક દિન હે જબ ખાદશાહ
તશરીફ લાયેંગે તો આપ ઉનકો કયા કયા
ખિલાયેંગી

નોશામા—જબ વહ આયેંગે હમ ઉનકો “ઝરદા”!
“પલાઓ”! “ખિરયાની”! ઔર બહુતસી
ચીઝે ઉનકો ખીલાયેંગે.

ચપલા—વાહજી ખેગમ સાહીબાહ. એસે ખાને તો ઉનહોં
ને ખહુત ખાયે હેં. ચહ કેઇ નઇ ખાત હે ;
એસી ચીઝ ખિલાની ચાહીયે. જો ઉનહોંને કશી
ન ખાઇ હો, ઔર વોહ ખુશ હો જરેં.

નોશામા—તો કયા ખનારસકે સમખોસે ?

ચપલા—અજી નહીં ગોરે ગોરે ગાલોંકે ખોંસે.

ગાના સહેલીયોંકા=ગોરે ગોરે ગાલોંકે જનન, લમખે
લમખે ખાલોંકે જનન, માન માન એ
ખ્યારી જનન, આન ખાન પે વારી જનન,
આશિકકો હો ખોસા દેને મેં કયોં પરેશાન, અજી વહ
વાહ જી વાહવાહ.
ખોસા તો હે ખ્યારી વારી ઇસ જોખનકા દાન
અજી વાહ વાહ જી વાહ વાહ.

એક સિપાહી—સરકાર આદાબ ! ખાદશાહને હજુર
કો તોહફા લિજવાયા હે

નોશામા—રખદો ઔર જઔ—ચપલા ઇસ રૂમાલકો ઉઠાકર
 દેખ ઇસમેં કયા હે. (ચપલાકા રૂમાલ ઉઠાકર દેખનાં)
 ચપલા—તોખાહ ! તોખાહ ! હાયે ! હાયે ! મેરી

તો જન કાંપતી હે.

નોશામા—કયોં ખેરતો હે? એસી કયોં ડરતી હે? હટ મેં
 ખુદ દેખતી હું (દેખના) અલ્લા માં! અલ્લા માં!! ખુદા !
 ખુદા ! ! જુલમ ! જુલમ !! ખુન ! ખુન !! યહ કયા ખાત
 હે ? મેં યહ કયા દેખ રહી હું ? સોતી હું યા જાગતી હું ?
 મેરી. સમઝમેં નહીં આતા. યહ આદમીકા સિર કટા હુઆ
 યહાં કેસે આયા ? (સફદરકા આના)

એ પીર્મદ કેદી ! યહ કિસકા સર કટા હુઆ યહાં લા-
 યા હે જલદ ખયાન કર. મેં તેરી ખુબાનસે હાલ સુનના
 ચાહતી હું.

સફદર—ખાનુ જુલમ હુઆ મેરા ખાના ખરખાદ હુઆ.
 મેં નાસીરઝોલઘોલાકી ફોજકા અફસર હું. યહ મેરા એક
 અનઘેરે ધરકા ચીરાગ થા વહ લી ચંગેઝને ખુઆ દીયા.

નોશામા—તેરા કયા નામ હે, ઔર તું કિસ વજેસે
 કેદમેં ગીરિફતાર હુઆ હે? કયા યહ સર તેરે ખેટેકા હે?

સફદર—હાં ! યહ મેરા ખેટા ! કરમોંકા હેટા !! જે
 મોતકી ગોદમેં લેટા. મેરા નામ સફદર કહતે હેં.

નોશામા—ખાદશાહને તુજે કયોં કેદ કીયા, ઔર તેરે
 ખેટેકા કયોં કતલ કીયા ઇસકી વખ ?

સફદર—ખાનુ! નાસરઝોલઘોલાને અપના હક પાયા. હમને
 ઉસકા કયા કસુર કીયા હે? કેસી નામરદી હે જે હં-
 મારી ઔલાદકો ખેરનાહ કતલ કરે.

(શએર) કુછ તો કુલ લીની ખહારે જન ફીઝા દીખલા ગયે
 હસરત ઉનગુનચોંપર હે જે ખિન ખીસે દુરગા ગયે.

નોશામા—અળ સખર કર ! યહ જુલમ સનકર મેરા
સીના ધડકતા હે. જો હોના થા હો ગકા. ખુદાકો યહી
ખાત મનઝુર થી. અળ મેં તુંજકો રિહા કરતી હું તું
યહાંસે ચલા જત યૌર અપને ખેટેકો દફન કર.

સફદર—આપને તો મહરખાની કી, મગર કહાં જત્યો?
મેરે જતને કે લીયે કોઈ જગહ નઝર નહીં આતી.
જહાં ચલા જત્યો. યહ આપકા ફરમાના યૌર રહમ
ખાના ! ગોયા મરદુમકી રહ ખોલ રહી હે.

નોશામા—ખેશક ! તેરે સાથ ખડા જુલમ હુઆ. અરઘા
અમ તુમ જત્યો—ઈસ ખાતકા સળ ઇન્તઝામ હો જત્યેગા.

સફદર—અરઘા મેં જતતા હું. આપકા હુકમ ખજ લાતા હું.
(સફદરકા જતના ખિચુલકી આવાઝ આના)

નોશામા—ચપલા ! યહ ખીજલકી આવાજ કહાંસે આઇ.

ચપલા—કુરખાન જત્યો !! યહ આપકે ચાહનેવાલેકી
સવારી હે. (સફેલીયાંકા ગાતે ધુએ જતનાવાસ્તે લેને
ખાદશાહકે)

ગાના—ચલો રૂઝયાં હુમક ચાલ જઇયાં સજન તોરે
આયેંગે—અજી આયેંગે સજન તોરે આયેંગે
ચલો આયેંગે ગર સમઝાયેંગે—દીલખરકી કસમ
ઇસ સીરકી કસમ—હાં જત્યો લાચો દીલરૂખા
મનઝુર લાચો—નેન ખીદાચો—ખચન સુનાચો—
ખીધન મીટાચો સજન તોરે આયેંગે

(ચંગેઝકા આના)

ચંગેઝ—અલ્લાહ ! અલ્લાહ!! કયા હુસનીઓ જમાલકા
જલવા હે કે મેહર ઓ મહલી શરમીંદા હે.
કલયાં તમામ ખન ગઈ ખિલખિલ ચમનકે ફુલ
કુછ ચાસમન કે ફૂલ હેં કુછ ચાસમનકે ફુલ

નોશામા-અંખવાકી ડાલી તમે આલી રી ઝુલના ડલાદે

ઝુલે પીયા સંગ ધરકે

ઉમંગ-ઝોલોં ઝુલાઓં રેશમઝી હોર ખંધા દે

ઝુલનેવાલી હે રશકે રૂલ લાલા ઝુલા

જાકે બુલબુલ તુ રંગે રૂલકા ખનાલા ઝુલા

આજ દીખલાયેગા અનઝાઝ નીરાલ ઝુલા

ચાંદ પીયારી હે તો ખન જાયેગા હાલા ઝુલા

ખ્યારા લાસાની હે-ખ્યારી દીલ જાની હે-જેડીલ'સાની

હે માહનુરાની હે-ચલ ચલ દીવાની હે-હીલ હીલ પીંગ

ઝુલા દે.

ચંગેઝ-આહા! ખ્યારી નોશામા આજ તેરે હુસન

ઝૈ જમાલકો અગર ચાંદલી દેખપ.વે-તો વોહ બી રશક

ખાવે-દીલમે' શરમાવે.

નોશામા-મે' વારી જાઓં આપહી હો મેરે ચ હને વાલે!

મેરે નાઝ ઉઠાને વાલે. છુદ ને દોનોકા જોડા

એકસાં ખનાયા હે.

ચંગેઝ-ખ્યારી મલકા! સચ હે તુમારે દીલમે' હમારી

મહોખત કા અસર હે, તો મેરે દીલમે' બી તુમારી

ચાહતકા રુઝર હે. મેન'બી ચહી હાલ હે.

(નોશામા પાસ ખેઠ જાતી હે.)

નોશામા-ખ્યારે ખાદશાહ-એક ખાતકા મેરે દિલ મે'

ખેચાલ હે છસસે ખેશાન હાલ હે.

ચંગેઝ-હાં! હાં! સુનાઝૈ વોહ કયા ખેચાલ હે, જિસસે

તુમારા ચહ હાલ હે?

નોશામા-અગર કુમહારકા ખિસોના.....

ચંગેઝ-હાં-ફીર કહો-કુમહારકા ખિસોના.

નોશામા-અગર કુમહારકા ખિસોના કિસી ખરીદાર કે

હાથસે ટુટ જાએ, તો ઉસકો કિતના રંજ હોગા?

ચંગેઝ-ખેશક ઉસકો ખડા મલાલ હોગા.

નોશામા-કયોં? એસા ખેયાલ હોગા.

ચંગેઝ-કયોં કે ઉસકી મેહનત ખરબાદ હો ગઈ

નોશામા-એ જુઝાક અદલાહ!! જબ ઉસ કુમહારકો

અપને મદ્દી કે ખિસોને કે ટુટનેકા ઇસ કદર મલાલ

હોગા તો કિસ સાનએ કુદરતકો અપને ખનાયે હુએ

ખિસોને કે ટુટનેકા કિસ કદર મલાલ હોગા.

ચંગેઝ-જુબ ઇશારેસે ખાત સુના ગઈ હો. દાનાઈ જતા

ગઈ હો, મેં કોઈ નાદાન નહીં હું. લલા તુમહી કહો

અગર કોઈ દુશમન હો તો જતા છોડ દેના ચાહીયે,

સાપ દેખકર લાઠી તોડ દેના ચાહીએ.

નોશામા-જહાંતક હો સકે દુશમનપર રહમ કરના ચાહીએ.

ચંગેઝ-ઐર જો રહમ કરનેસે ઐર રેર હો જાયે?

નોશામા-મુમકીન નહીં કે દ્વેર હો જાયે. અગર કુત્તો

કાટેનકો દોડે તો ઉસકે આગે ટુકડા ડાલ દે તો વહ બી

અપની ગરદન ઝુકા લેતા હે.

ચંગેઝ-દુશમન કે કતલ કરનેમેં તુમહેં કયોં આર હે.

નોશામા-દુશમનપર રહમ કરના ખહાદરીકા શાઆર હે

ચંગેઝ-મેં જાનતાહું કે આરતેં અકસર ખેવકુફ હોતી હેં

નોશામા-અગર મરદ બી અપની અકલકો કામમેં ના

લાવે, વહ બી નાદાન હે.

ચંગેઝ-ખેર તુ મેરી ભડકતી હુઈ આગપર નસીહતકા

પાની છિડકતી હે. મેં હુઝિઝ તેરી ખાતકો માનનેવાલા

નહીં હું. જો મુસમમિમ ઇરાદા હે ઉસકા પુર કરંગા.

લાઓ લાઓ ઉસ કમખખત કેદીકો.

નોશામા-હે!! યહ આપ કયા ફરમાતે હે? કિસ કે-

દીકો મંગાતે હે.

ચંગેઝ-ઉસ કમખખત નાસિરજીલદૌલા કી ફ્રેજકે અફ-
સર સફદર કો. જિસકો મેંને કેદ કીયાહે

નોશામા-ઉસકો તો મેંને રીહા કર દીયા હે.

(ચંગેઝકા ગુસ્સે હોના)

ચંગેઝ-અફસોસ નોશામા તુને મેરી મેહનતકો ખાકમેં
મિલા દીયા, અગર મેંને તુજકો દિલ ના દિયા હોતા,
તો અલી તુજે ઉસકે ખદસેમેં કતલ કર દેતા.

નોશામા-આપને જખ મુજે દિલ દિયા હે ફિર મેં મુખતાર
હું. જો ચાહું સો કરું

ચંગેઝ-ખસ જો નાસઝાઈ મેરે સામનેસે ચલીજ નહીંનો
પાએગી સજા (જના તુશાલાકા) કોઈ હાજર હે. મેરી
ગફલતમે વોહ સફદર કેદી ભાગ ગયા, ઉસકા નસીખ
જગ ગયા જલદી જાઓ ઉસકો ગીરીફતાર કરકે મેરે
સામને લાઓ.

ખાખ પહોલા.

પરદા તીસસા. ખેમેગાહ.

{ મીરઝા હિમાકતખેગકા ઓર સીપાહીયોંકા }
{ આના ઓર આપસમેં અડજના.

સિપાહી-અજ મિરઝાજી હટીએ.

હિમાકતખેગ-ઝાંહું મેં નહીં હટનેકા.

સિપાહી-અજ મિરઝા સાહેબ સુનતે હો યા નહીં, કું
ખહેરેતો નહીં હો ગયે.

હિમાકતખેગ-મેં તો સુનતાહું મગર મિરઝા સાહેબ
નહીં સુનતે હું.

સિપાહી-અચ્છા તો ખડે રહો.

હિમાકતબેગ-અરુઠા તો ખરે રહો.

(એક સિપાહી અંદરસેં આકર હટા દેતા હે)

સિપાહી-મિરઝા સાહેબ! મિઝાજ કેસા હે?

હિમાકત-ફિર કહના! મેરે કાનમેં જુરફી જુતીયાં
અટકી હેં.

સિપાહી-અજ સાહીબ! મિઝાજ કેસા હે.

હિમાકતબેગ-મિઝાજ તો જનકા ઘર દોડ આયા હે.

કુછ સાથ થોડા હી લાયા હું. મરદોકો ઈસસે હરાસ
હોતા હે. મિઝાજ ઊરતોંકે પાસ હોતા હે.

સિપાહી-મદ્દ બી કબી ઊરતકે તામે રહેતે હે.

હિમાકતબેગ-આજ કલકે મદ્દ એસે હોતે હેં ને ઊર-
તોંસેં જુતીયાં ખાતે હેં, ઐર મુંછોંપર તાઐ મકહાતે હેં.

સિપાહી-મિરઝા સાહીબ! માલુમ હોતા હે કે આપ
અપની ઊરતસે જરૂર જુતીયાં ખાતે હેં

હિમાકતબેગ-માલુમ હોતા હે અબી આપને શાદી
નહીં ફી હે, કયોં યાર કેસ કહી

(હાથપર હાથ માર કર)

સિપાહી-અરુઠી કહી.

હિમાકતબેગ-આજ કલ તો ઐરતોંકા રાજ હે.

ઐરતોંકે લીયે “કાજળ” “મીસ્સી” “સાડી”

“લહેંગા” “ચોટ્ટી” સબ ચીઝેં ખનવાની પડતી હેં,

ઐર ઉપરસે જુતીયાં ખાની પડતી હેં

(ખીરુલકા ખજના, ચંગેઝકા આનંદ, સહેલીયોંકા ગાના.)

ગાના-પલ પલ તન મન ધન વારોરી

પ્રાન પ્યારો, છલ ખલ વારો, નેનનકી સેનનસે ચીતવા

ચુરાયે ગયો, જનહુ મોયે ડારોરી, પીયાકે દરસન ખિન

કલ ન પડતે હેં મોહ, કટત રેન ગીન તારોરી, મોરી

આલી મોરી આલી કુછ ન સુહામે મોહે, નેનનવાકી
આનખાન, યાદ આત હુઈ સાથ લગત કટારી પીયા,
નહીંટેર ટારી પીયા કર ગયો મોકો નયાગેરી

અંગેઝ-હમારે રોખર સફદર કેદીકો જલદ હાજર કરો.

સિપાહી-આપકા ખખત સદા યાવર રહે. હજુરકે હુકમ
કે મુતાબીક ઇસકો પકડ લાયા હું.

અંગેઝ-કયોં ઐ ગિરફતારે અજલ કહાં ભાગ ગયા
થા? કયા તુજે મેરા ખોદ્ બી ના થા

સફદર-હાં! હાં! મુજે ખોદ્કે નામસે ડરાતે હો? કહાં
ભાગ ગયા થા? ખડા હું. કહો કયા કહતે હો? તુમ બી
ખહાદરેમૈં અપના નામ ગિન્તે હો. અગર કુછ બેશ હે તો

મેદાન જંગમેં અપની ખહાદરી દીખાઓ. હમારી ઐ-
લાદકો ખેગુનાહ ફતલ કરના તુમારે લીયે શર્મેકી ખાત હે.
અંગેઝ-ચહ તો ખતાઓ કે અપને ખચોં કે છિપાનેકે
લીયે કોંનસી જગહ તલાશ કી હે?

સફદર-માંખાપકી સુનયે.

અંગેઝ-અચ્છા જિસ ફોજપર તુજે ઇસ કદર ગરૂર હે
વોહ શુમારમેં કિતની હે?

સફદર-જિતને દરખતોંમેં પત્તે.

અંગેઝ-ખસ ઇતને હી યા કુછ ઐર.

સફદર-નહીં! નહીં! મેં બુલ ગયા. જિતને રેતકે દાને,
યા જિતને તુમારે નામઐ બેમાલ મેં ગુનાહ હે

અંગેઝ-ખસ ઐ ખેઅદબ જિયાદા સુખાન ન ચલા.
કોઈ હે.

સિપાહી-હજુર અગર હુકમ હો તો ચલી ઇસ
નાલાયકકો ફતલ કર હું-

સફદર-અરે! તુમ સખ ઐરતે હો. ચોડીયાં પહનો.

તુમને જેસ કામ કીયે હે' તુમકો દોઝખમે' બી જગહ
ન મીલેંગી. લાનત પડે. એસે દીલવરોં પર. બસ
ધનહીં બહારોં પર લડાઈકા દમ ભરતે હો.

અંગેઝ-ઐ બદ્દુખાન! કયા તુ મુજે યુખાન કે ઝારસે
દખાના ચાહતા હે. ઠેર! ઠેર! મેં તુજે અબી જેહનુનમકો
રવાના કરતા હું.

સફદર-હાં હાં જેસા તુને ખત્રકે ખુદાકો યુલમ કે
ઝારસે દખાયા હે એસે હી મેં તુજે ખાતોંકે ઝારસે
દખાતા હું.

અંગેઝ-ઐ નાલાયક બેઅદબ યુખાનકો ખંદ કર નહી
તો અબી કાટ દુંગા સર.

સફદર-કાટો! કાટો! સરસે પહોંચે યુખાન કાટો. તુમ
મુજે અંજીરોંમે' જકડકે ધમકાતે હો છોડ દો, દેખો બ-
હાદરી કે હાથ. જેસે તુમારે યુલમ હે' દોઝખકી આગ
બી નહીં જલા સકતી. શેતાનસે બડ. કર તુમારે કામ હેં.

અંગેઝ-ઐ બદ્દુખાન! તુ મુજે શેતાન ખનાતા હે.
સફદર-મેં કયા ખનાતા હું તુમારા ઐમાલ નામા
ખનાતા હે.

સિપાહી-લે તુ ખાઝ નહીં આતા તો મઝા દેખ.)
(પરોલ માર દેના)

સફદર-હાયે! હાયે! બન ગણ! મેં મરા! ખુદાયા
ખનાહ. તેરી.

ખાઝ પડોલા.

પરદા ચોથા. હિમાકતબેગકા આના.

હિમાકત ફિકર! ફિકર! જિતની ફિકર મુજે હે, ઉતની
અગર કીસી સાહુકારકો હોતી, તો મુફતિસ ખેંકકા હ-

હકદાર હો જતા. અગર જરનેલ કીરકો હતી, તો ટી-
રાંસવાલકા સતયાનાસ ન હોતા અગર કીસી નાટક
વાગેકો હતી તો ઉસકા તમાશા પાસ હોતા. હાથે હાથે
હસીના! તુજે કહાં પાઓં? તેરે ઇશકમેં જન જતી હે.
જો તુ નહીં મીલેગી તો અપના ગલા દખાકર મર જાઓંગા.

(અપના ગલા દખાના. ઝનઝટકા આના.)

ઝનઝટ-એર મીયાં ચહુ કયા કરતે હો.

હીમાકતબેગ-મરતે હેં, એર કયા કરતે હેં.

ઝનઝટ-તુમ મર જાઓંગે તો દુનયાસે એક પેવકોફ
કમ હો જાયેગા.

હીમાકતબેગ-એર હાં!! આગે એક ધનચક્કર થા વોહ
ભી મર ગયા. લાલ પુઝકર થા. વોહ ભી ગુઝર ગયા.
અગર પુદાના પુઆસ્તા મેરી ભી પાયેમાલી હો જાયેગી
તો વાફા દુનયા અકલમ દોસે ખાલી હો જાયેગી.

ઝનઝટ-આજનાં મરપે મેં આપકો ના મરને દુંગા.

હીમાકતબેગ-કયોં નહીં મરને દેઆ? તો કેઈ બી-
મે કંપનીકા હીસેદાર હે? કેન હે તો તેરા મેરે ધરમે
કયા કામ કામ હે. ચલ નિકલ ચહાંસે શરીર.

ઝનઝટ-મીયાં જલદી ચલો, બીવી બુલાતી હેં. ફહવા
તય્યાર હે.

હીમાકતબેગ-મુજે હસીનાસે શાદી કરનેકી લગી હે,
તુજે કહવેકી પડી હે. જ કહદે કે મેં ચહાં નહીં હું.

ઝનઝટ-તુમ તો ચહાં જડે હો. મેં કેસે જાતું કે તુમ
ચહાં નહીં હો.

હીમાકત-તુમ કહ દો કે મેં ચહાં નહીં હું. ઝયાદહ
તકરાર કરનેસે કયા ફાયેદા.

૨. ઝનઝટ-યહ ખોલતા કેન હે ? તુમારા ભૂત. અઘા
તો મેં જાઓં.

હીમાકતબેગ-હાં કહતા તો હું. ચલા જ ચલા જ.

ઝનઝટ-તો હો મેં મયા. (એક ચક્કર માર કર)

હીમાકતબેગ—હું ! તો ચહાં ખડા હે ગયા કહાં હે.

ઝનઝટ-તુમ જન હો કે મેં ગયા.

હીમાકતબેગ-અરે જાયેગા યા માર ખાયેગા.

ઝનઝન-કયા મેં ખિલકુલ ચલા જાઓં.

હીમાકતબેગ-ખેવકુર ગધેકી દુમ જતા હે યા નહીં.
(ઝનઝટકા ધુપ જના.)

એક તો મેં પહોંચેહી નહોસત કે હાથોંસે ઢીલ
જલા હું, ઉપરસે ચહ કહવા પીલાતી હે. હાયે ! હાયે !
હસીના તુ કબ મીલેગી ? અગર તેરે સાથ શાદી ન હોગી
તો ઝીંદગીકા કયા મઝા હે. તેરે ખગર ચેન નહીં આતા.
હે પ્રદા કયા કરેં કહાં જાઓં. મેરી અકલ બી તો કુછ
કામ નહીં કરતી.

ઝનઝટ-(ઢીલમે) જેહુનતુમમેં જાઓં ઔર કહાં જાઓ
ગે. બુલગહ હો ગયા અકલ ઠીકાને નહીં રહી.

હીમાકતબેગ-કુછ બી હો મગર તેરે સાથ શાદી ન
રેર કરેંગા.

ઝનઝટ-મીયાં જલદી ચલો દેરી ન કરો.

હીમાકતબેગ-કહાં ચલેં-રોતાન ખતાતાબી હે-યા યુ
હી જન ખાતા હે.

ઝનઝટ-મીયાં અગર મુજે દસ રૂપયે દાં તો તમહે
ખુશ ખમરી સુનાડો.

હીમાકતબેગ-મેરે કાનમાં આકર ખોલ.

ઝનઝટ—દસ રૂપયે દાં તો તુમારા કામ ખન જાયેગા.

હીમાકતબેગ—અરે દુસરે ખાઝુ આકર ખોલ. ઇસ કાનમેં જોડકી જુતીયાં અટકી હેં.

ઝનઝટ—ખીસ રૂપયે દો તો તુમારા કામ ખન જાયેગા.

હીમાકતબેગ—અરે દસ રૂપયેવાસે કાનમેં કહ.

ઝનઝટ—પહલે મુજે દો તો સુનાતા હું નહીં તો ચલા જતા હું.

હીમાકતબેગ—નહીં નહીં! ઠેર તો સહી રૂપયે જેખસે નીકાલતા હું (જેખસે રૂપયે નીકાલના) હાયે! હાય! રૂપ-યાબી કયા અજબ ચીઝ હે દેનેકા જીનહીં ચાહતા. કયા કરેં લાચાર હું ખગેર દેનેકા ચારા નહીં.

ઝનઝટ—મીયાં નહી દેતે તો મેં ખાત લી નહીં સુનાતા.

હીમાકતબેગ—અરે તુ મરા કયો જાત હે લે રૂપયે લે સુના.

(રૂપયે લેકર)

ઝનઝટ—અખ ચલો તમારી શાદી હસીનસે કરાડું.

હીમાકતબેગ—મેરી શાદી! મેરી શદી! અચ્છા તો ફીર ચલો.

ઝનઝટ—મીયાં શાદી તો કરોગે; મગર ઉસકી એક શર્ત હે વહ સુન લો.

હીમાકતબેગ—વોહ કયા શર્ત હે. જલદી ખોલો?

ઝનઝટ—ઉસકી વહ શર્ત હે જો મેરે સાથ શાદી કરે વોહ દસ જુતીયાં રોઝ મુજસે ખાયે.

હીમાકતબેગ—દસ જુતીયાં તો કયા મુજે લી ખાની પરેગી?

ઝનઝટ—મીયાં ખા લેના, ઇસમેં ડર કયા હે.

હીમાકતબેગ—અચ્છા તુ પહલે જાકર ખખર કર.

કે મેં આતા હું.

ઝનઝટ-ચલો ચલો મિયાં અખ દેર કયોં કરતે હો.

હિમાકતબેગ-અરે ચાર હસીનાસે ખાત કયા કરેંગે ખાત?

ઝનઝટ-પસ મીયાં નાટકકે દો ચાર અચ્છે મીસરે સુના દેના

હિમાકતબેગ-ભધ તુમ બી મેરી તરફસે સીફારશ જરૂર કરના.

ઝનઝટ-સીફારશ એસી કરંગા કે યાદ રખોગે.

હિમાકતબેગ-ફીર વહાં ચલેં.

ઝનઝટ-તુમ ચલો મેં આતા હું. (અલગ હોકર) દેખો.

ખુડેહ મીયાંકી અકલપર કયા પત્થર પડે હેં. જસ હ-સીના પર યેહ આશિક હે, વોહ ઇન કે ખેટકી બીવી હે. અખ મેં જાતા હું. ઔર ખાપ ખેટા મેં ખુખ જુતીયાં ચલવાતા હું.

ગાના-ઐ વાહજી વાહ દીવાના હે ખંદર મછંદર

કલંદરકા પાલા અચ્ચાર-અજી વાહજી વાહ લોના ચમારી હો સુરતપર વારી ખાતે લછેદાર દાર-કુરખાન શેતાન મહ પેટ નીકાલા ચા કાંધુકા નાલા હે ખોલો મુરાદ (અજી વાહજી વાહજી)
ઇધર ઉધર રંજી જવાનોં મેં જંગી ધરાનોમેં હોતા ચુમાર-સદર પદર સારી ખાતે દીવાની ઝોંધી પે-શાની કા ઉદલુ ગવાંર

ખાખ પડીલાં.

પરદા પાંચેવા નાસરઉલ્લોલાકા મહલ
(સહેલીયુંકા ગાના)

ગાના-પીયારેરી મોરા ઉમંગ ભરા જોખના, રંગભરા જોખના, ઢંગ ભરા જોખના, છતીયાં ઉભારે સારી.
(પીયારેરી મોરા)

હસીન જીતને હેં યોં સામને હુમારે હેં

કે આમે ચાંદ કે જસ તરહ સીતારે હે
રંગીલી, રસીલી, છબીલી, સજીતી, મીર્ગ લોચન
સુંદર મોહન (પીયારોરી મોરા)

કમર—અમ્માંજન ખાતતો સુન.

મેહજબીન—કુરખાન જાગે ખેટા કયા ખાત હે.

ગાના કમરકા—અમ્માં મુજે અઘીસી ટોપી મંગા દે

ટોપી મંગા દે-ધોડા દીલા દે-જોડા દીલા દે-સિલા દે-
ગાડીમેં લેટુંગા-ધોડે પે ખેડુંગા-હાકુંગા કય કય હું-
હું હું-આહીરતા આહીરતા ખમ્મ થમ થમ થમ.

અમ્માં મુજે છોટીસી ખનદુક લા દે-ખનદુક લા દે
લાલા મંગા દે-તીર આ કમાન દીલા દે. તોપોંકો
છોડુંગાં-કીલેકો તોડુંગા-ગોલા ચલાગુંગા-ટંડ-ડડડ-ધમ
ઝટપટ હો-ઝટપટ હો-ઝટપટ હો. ફેર ધરરર

ધુમ ધુમ-

મેહજબીન—ખેટા ખુદા તુજે એસી તાકત ખખરો.

અલી સખે કુછ મંગા દેતી હું-તેરે અખમા જનકો આને દો-

નાસીર—ખુદાને કયા ખુશીકી ધડી દીખાઇ હે કે

આજ મેરા પ્યારા કમર અપની માંસે ખનદુક માંગતા
હે-પાક પ્રવર દીગાર તેરા હજાર શુકર હે.

મેહજબીન—યેહ કેન ખાગમેં ચલા આયા? દરખાન

હે યા માલી ? ખોલતા કયોં નહીં.

નાસીર—અજ મહરખાન તસલીમ-ખદા કિસ લિયે

હોતી હો.

મેહજબીન—આહા આપ હેં. મુજે માલુમ ન થા.

માફ કીજીએ.

નાસીર—કયું ના હો? કિસીકો દો ગાલી-કીસીકો

કહો દરખાન કિસીકો ખનાઓ માલી, યેહતો નઈ ચાલ હે
નિકાલી. (નાસીરકા રુસ્મે હો જના; મેહજબીનકા મનાના.)

૨. મેહજબીન—મેશક મુજસે બડા કસુર હુઆ માફ કીજયેગા.

નાસીર—ખેર મુજરિમને જુરમકો તસલીમ કીયા તો હાકીમ કો ભી રહમ આયા. મગર ઇસ કસુર કે એવઝ-મેં આપકો કુછ જુરમાના ભી દેના ચાહિયે.

ગાના—ખોસો ખોસો પ્યારે નજરયાપે વારી—

કહદો કહદો જાકો— મોઢે ધીર ભઝ હો તકસીર—
નજરયા પે વારીહમ નહી તુમહી સમજ લો
હો જો તકસીર જાનાં—

સત્રામેં હંગા તુમકેં ખોર તુમ ક'મુલ કરો—
વહ કયા સત્રા હે સનમ મુતલક ના ભુલ કરો
ઇંધર ઉંધર કે (ખોસેલેકર) બસ.

મેહજબીન—ફરમાઇયે જો કુછ જુરમાના હો—બનદી દેને કો હાઝીરહે (નાસરકા ગાલકો ચોમના). આપને તો મુજસે ભી બડા કસુર કીયા ઉલટા આપકો જુરમાના દેના ચાહીયે.

નાસર—મેશક ! મુજસે બડા કસુર હુઆ—આપ ચુકીયે મત-મેંને તો એકબાર ચુમા હે—આપ ચારબાર ચુમ લેં—

મેહજબીન—કયા ખુશ કહી, દોનોં તરફસે આપહી મત્રા લેતે હેં, મેંને આપકો માફ કીયા.

નાસર (ચોમકર) વોહ કસુર માફ કીયા હે તો ઔરભી માફ કરોગી.

(રૂસતમકા આના)

રૂસતમ—મહેરબાન વાલાશાન આદામ કરતા હે ચેહ રૂસ-તમ શુલામ.

નાસર—આઐ પ્યારે ભાઇ, તુમારે આનેસે મુઝે બડી ખુશી હાસીલ હુઇ.

રૂસતમ—આપને મુઝે ભાઈકે નામસે પુકારા, મેં ઈજ્જતલાયક નહીં હું, યેહ સમ આપકી કદરદાની હૈ.

નાસર—તુમ મુઝે ભાઈમેલી લયાદા ખ્યારે હો. કહો ઈસ વકત તુમારા કયું કર આના હુઆ.

રૂસતમ—કુરખાન જાઓં શાહા. ગફલતકી નીંદો છોડો એશ ઓ આરામસે મુંડ મોડો ! ચંગેઝકી ફોજને ફિતના ખરપા કીયા હુઆ હૈ, સફદર સીપાહસાલારકો પકડકર લેગયે હેં, સુના ગયા હેં કે ચંગેઝને ઉસે મોતકી ગોદમેં સુલા દિયા હૈ. અખ જંગકા સામાન હોં, તખ હમારે દીલકા પુરા અરમાન હો.

નાસર—તુમ જાઓ, ફોજકે સમ બહારેંકો હુકમ સુનાઓ કે મેદાનજંગમેં હાજર હો જાઓ. ચંગેઝમે મુકાબલા કરના હૈ, ખોહત દીલ ખોલ કર લડના હૈ.

મેહુજબીન—હાથે મેં કયા સુન રહી હુ? મેં આપકો નહીં જાને ફુંગી. આપકે સીવાયે મેરા કેન હૈ? અગર યહી મરઝી હૈ, તો મેંભી આપકે સાથ ચલતી હું.

નાસર—અખ તુમ હોંસ લા રખો. ખુદા મદદગાર હૈ, તો ખેડા પાર હૈ. ખખરદાર ! ઘરસે બાહર કદમ ન રખના. જાઓ ખુદા હાફીઝ. (મેહુજબીનકા જાના)

રૂસતમ ! મેરે બહાદુર સીપાહસાલાર ! મેદાને કારઝારમેં જિંદગીકા કયા એતબાર, અગર મેં મેદાન જંગમે કામ આયા, તો મેરા માસુમ પીસર ઔર વફાદાર મેહુજબીન ગરદીશકે મારે કહાં જાયેંગે.

રૂસતમ—ખુદા આપકો સલામત રખે. યહ જન નીસાર જનપર ખેલ જાયેંગે, મગર આપકે જન ઔર માલકો ખચાયેંગે.

નાસર—આફરી. ઓ બહાદુર મુજે તુમસે એસીહી ઉમ્મીદ

હે લોકરઅગર મેં મારા ગયા તો તુમ મેહજબીનમે શાદી
કરના ઔર પીસર કમરકી પ્રવરીશ કરના—

ફરતમે-તોખાહ! તોખાહ! વલી નીયામત આપ બખ્તયે
પીઠર ઔર મલકા બખ્તયે માદર હે ફીર લક્ષા મેં યેહ
કામ કયોં કર કર સકતા હું.

નાસર-ખેર હસ તરહ મેં કહતા હું ઉસપર અમલ કરો.

ફરતમે--તુજે મરના મનજુર હે-મગર યેહ ન કરંગા.

ફનીયામાં નામ બદનામ ન કરંગા.

નાસીર--અચ્છા યેહ હે મેરા વસીયતનામા-હસ વકત
મેરે કતલકી ખમર સુનો ઉમે મેહજબીનકો દે દો.

ખાખ પહોલા.

પરદા છટા

મકાન હસીના

હસીના-હાયે મુજે દરદે હગરને સતાયા—

મેરા પયારા નહી દીલ આરા નહીં કોઈ આરા નહીં
હે ખુદાયા. ફુગાનમેં આહમેં ફરયાદમેં શેવતમેં નાસેમેં
સુનાયોં દરદ દીલ તાકત અગર હો સુનને વાસેમેં
કામમે સેખ હેં હુમ કરવટેં હરસુ બદલતે હેં
જે જલ ઉઠતા હે યેહ પહુતુ તો વોહ પહુતુ બદલતે હેં
એહસે બેલાદ મીલા-દીલકા ઉસતાદ મીલા-
પુરા સચ્ચાદ મીલા-સખત જલ્લાદ મીલા.
સાંસ દેખે તમે ખીસમીલમેં જે આતે જતે.
ઔર ચરકા દીયા જલ્લાદને જતે જતે
હાયે ઝાલીમને રહમ ન ખાયા-હાય મુજે દરદે હગરને

સતાયા.

(અનઝટકા ખાના)

અનઝટ-ખીખી સાહબ કીસ સોચમેં ખડી હો.

હસીના-ચલ રુએ-સુખેહ કા ગવા અબ આયા
મેરા ખાવીંદ કહાં હૈ—

ઝનઝટ-ખીખી વોહ અભી આતે હેં ખફા કયું હોતી હો?
(સલીમકા આના)

સલીમ-પ્યારી આજ ચેહરેપર ઉઘાસી કયોં છાઈ હૈ.

હસીના-વાહ સાહબ-આપકો દુસરેકા કુછ ભી ખેયાલ
નહીં. ચાહે કોઇ મરે યા જીએ.

સલીમ-પ્યારી જનન! કયું ખફા હોતી હો-મેને તો
આપકે ઉપર જનન નિસાર ફી હુઇ હે.

(દોનોંકા ગાના)

ગાના તોરી હલખલ હે પયારી, તોરી કલખલ હેં નયારી

કરો ધાતેં ન મુજસે સંવરયા જનન,

તોરી જુલફેં હેં કાળી, તોરે ગાસોંપે લાલી,

તોરે નેનાઈ લાગી કટરયા જનન,

જઝી જઝી નાદાન, મોહે તા ખનાઓ જનન,

મેનોંસે નેના મીલાઓ મેરી જનન,

અજ છોરોજ હાથ, કરો ઐરોં સે ધાત,

નહીં હોગી યેહ ખાત, અજ વાહ વાહ વાહ,

વાહ વાહ વાહ, વાહ વાહ વાહ.

(દોનોંકા જનના હીમાકતખેગકા આના)

હીમાકતખેગ-ઝનઝટ મારુકાકે ધરમેં તો લાયા મગર
અબ શાદીકી તદખીર કર.

ઝનઝટ-અચ્છા તો આપ ચહાં ઠેરે. મેં આપકી મારુ-
કાકો બુલાતા હું. (જનના)

હીમાકતખેગ-હાય હાય ! અગર હસીના આઈ તો ઉસસે
અપની મહોખત કેસે ઝહીર કરંગા, ખેર આને દે
સખ દેખા જાયેગા.

ઝનઝટ—મીયાં બન ઠનકે ખડે હો જાઓ, વોહ આતી
હે ઔર જુતી લી લાતી હૈ.

હીમાકતબેગ—અરે લાતી તો હે, જુતી રેશમી હે યા
સુતી, (હસીનાકા આના)

આઓ મેરી પયારી રોતાનકી ખાલા,

આશિકોંકી સતયાનાસીકા મસાલા,

મરજયે તુમારા ખાવા, જિસને તુજે ઇતને દિન પાલા,

તેરી મહેબતમેં મરગયે, નીકાલા ધરકા દીવાલા,

કુછ ઇંધરલી કરમ કરે હબુરવાલા.

હસીના—કુરખાંન મેરે મતવાસે આહનેવાસે!! દેખો પાતે
સહી અલી પડે હો મેરે પાસે. બનદી વોહ બત
નિકાસે કે પડ જાયે જનકે લાસે.

(ગાના દાનોંકા)

ગાના—તું હે મેરી જની, તું હે મેરી નાની, તું હે મેરી

ખાલા જન જન જન લે ઇમાન લે જહાંન લે મકાન
લે પયારી પયારી ખાતે, સારી સારી રાતે, સુનોંમેં
કરકે ધ્યાન, તોરી તીરછી નજરયાકો પયાર કરે મોહ
મારી કટારી નેનનકી.

ખાંકા સીપઇઆ, તુમોરા સઇઆન, તોરે ગસે બઇઆં
આઓ આઓ આઓ.

વાહરી ખીખી વાહરી તેરાં નખરા (તું હે મેરી જની)

હીમાકતબેગ—આપને જો કુછ કહા હે ખીલકુલ હીકહે
ખુશ્ચુરતીમેં યુસફસે કમ નહીં હું. જવાનીમેં
રસતમસે કમ નહીં હું.

હસીના—અગર મેરે સાથ શાદી કરની હે તો મેરી એક
શરત હે વહ સુનડો. મુજસે દસ જુતીયાં હરરોઝ
સુખેહ ખાઓ તો શાદી કરો.

હીમાકતબેગ—જુતીયાં તો મેં નહી પાઓંગા.

હસીના—જુતીયાં નહીં ખાતે તો મેં જતી હું.

ઝનઝટ—મીયાં જરા ધિર આઓ કાનમેં ખાત સુનો.

કહ દો કે મનઝુર—

હીમાકતબેગ—મનઝુર—

હસીના—અચ્છા તુમ ઠેરો મેં જુતી લાતી હું.

(હસીનાકા જના હીમાકતબેગકા શીરોમેં ઢાઙ.હી બનાના)

(હસીના ઓર સલીમકા આના) દેખો તુમારા ખાપ મુજ પર આશીક હે ઓર મેરે સાથ શાદી કરના ચાહતા હ.

સલીમ—અજબ તરહકા ઝમાના હે—કે ખાપ અપને હી ખેટકી બીવીપર આશીક હોતા હે—ખેર તો ઉનસે ખાતે' ઠર મેં શકલ બદલકર આતા હું.

(હસીનાકા આના)

હસીના—અખ જલદી કરો ખેઠ જઓ જુતી ખાઓ.

હીમાકતબેગ—ઈસી ઇન્તઝારી મેં તો ખડા હું. મેં ગાત્ર હું તુમ સુનો—

ગાના—ધરસે કોન ખુદા કે લીચે લાયા મુઝકો.

કિસ સીતમગારને સોતેસે જગાયા મુઝકો.

ખાખ દુસરા, પરદા પહેલા, નાટક હરીશચંદર.

કયોં ચાર કેસી કહી?

ઝનઝટ—અચ્છી કહી. ઓર કોઇ ગાઓ—

હીમાકતબેગ—હુંને કયા ખુવાખ પ્રેશાન દીખાયા મુઝકો.

નઝર આતા નહીં અપના ના પરાયા મુઝકો.

ખાખ પહલા—પ્રદા પાયવાં, નાટક ઇંદર સભા.

કયોં ચાર કેસી કહી?

ઝનઝટ—બહોત અચ્છી કહી. ઓર કોઇ ગાના ગાઓ.—

હીમાકતબેગ—ફેરેસે કોઇ મેરે નિકલને નહીં પાતા.

કારકા બખના ઇનામ હે મેરા.

ખાખ તીસરા—પરદા પાચવાં નાટક ચું ચું કા મુરખો—
કયોં ચાર કેસી કહી ?

ઝનઝટ—વાહ આપને ખુબ કહી.

હસીના—અગર તુમ દર કરતે હો, તો મેં જતી હું.

હીમાકતબેગ—નહીં મેરી જન કહાં જતી હો ? મગર
એક કામ કરના. જુતીયાં લગાના, મગર ધીરે ધીરે.
કહીં સદકેકા નારયલ ના સમજના. બડી કદરસે જુ-
તીયાં લગાના.

હસીના—(ખુદસે) મુઆ કહતા હે કે ધીરે ધીરે લગાના.
દેખતો સહી કેસે લગાતી હું, અગર એક ખાલ સીરમેં
રહ ગયા તો મેરા નામ હસીના ના કહના.

મેં જુતીયાંતો લગાતી હું તુમ તારીફ કરતે જાઓ.

હીમાકતબેગ—એક તો જુતીયાં ખાઓ, કુસરે
તારીફ કરતા જાઓં, વાહરે તેરા નખરા.

હસીના—ગીન્તે જના, લગાતી હું (મારના). એક.

હીમાકતબેગ—એક.

હસીના—દો.

હીમાકતબેગ—દો.

હસીના—ત્રીન.

હીમાકતબેગ—તૈરાખાપ મરે ! ધીરે ધીરે તો લગા.

હસીના—ચાર.

હીમાકતબેગ—તેરા દાદા મરે. મેરા સર લી તોડ દીયા.

હસીના—પાંચ.

હીમાકતબેગ—સમ અલી લગાઓગી કે શાદીકે લીયે
લી રખોગી.

હસીના—અખ દીરસે ખાખો, તુમ ખીયમેં કયોં ખેલો.

હીમાકતબેગ—ખસખસ ! મેં જોર નહીં ખાતા જો પહોલે.

આઈ હેં વોહ કયા મુકતમેં ગઈ ? ચહ ખાત તુમને
પહચી નહીં કહીથી કે ખીયમેં ખોસોગે તો ફીર ખાઓગે.

હસીના-નહીં ખાતે તો મેં જાતી હું.

હીમાકતબેગ-અચ્છા અચ્છા મેં ખાતા હું; જાઓ મત.

હસીના-એક.

હીમાકતબેગ-તેરી મા મરે.

હસીના-દો.

હીમાકતબેગ-તેરી નાની મરે.

હસીના-તીન.

હીમાકતબેગ-મેરા તો સર બાલ હો ગયા ખાલ તો

એક બી નહીં રહ્યા આજ મેંને તેરે હાથસે જુતીયાં

આઈ હેં મગર ચાદ રખના (અનઝટકા આના)

અનઝટ-ખીવી તુમેર અખખાજન આતે હે.

હીમાકતબેગ-ધખરાકર! મુજે તો કહીં છીપાઓ, ઈસકા

ખાવા મરે, યેહ ખલા કહાંસે આ ગઈ. હમારે મઝેમેં

ખતલ ડાલા. જુતીયોં ખાતાથા ઔર મઝે ઉડાતાથા

માથુકકી જુતીયાં બી ફુલસી લગતી હેં.

હસીના-અસ તરહ મેં કહું ઉસી તરહ કરો. અનાને

કપડે પહનસો ઔર ચક્કી પીસો.

(હીમાકતબેગ કપડે પહનકર ચક્કી પીસના સલીમકા આના)

સલીમ-તુ ઘરમેં કયા કર રહીથી જો અબી તક

દરવાઝા નહીં ખોલતીથી.

હસીના-યેહ ચક્કીડી આવાઝસે આપકી આવાઝ સુનાઈ

નહીં થીથી.

સલીમ-યેહ દાને કિસસે પિસવાતી હો. ખોલતી કયેં

નહીં?

હીમાકતબેગ-(ખુદમેં) તેરા ખાપ પીસતા હે ઔર કોન

પીસતા હે.

(સલીમકા હીમાતકબેગઠે દો ચાર લાઠી લંગાના)
 તેરા સતયાનાસ જાવે. મેરી તો પીઠ હી તોઠ દી.
 સલીમ-અરજા અખ મેં જતા હું. તુમારે પાસ એક
 નોકર લેલુંગા, તુમ જલદી ઉસકે સાથ આના.
 હસીના-મીયાં ઉઘો નહીં તો કોમ્પ આર ખરાબી હોગી.
 હિમાતકબેગ-માર ખાતે ખાતે મેરી પસલીયાં સુજ
 ગઈ."

શેઅર-ખેઠા હું તેરે દરપર તો કુછ કરકે ઊઠુંગા,
 યા વસલહી મીલેગા યા મરકે ઊઠુંગા
 જમીન ટલત ના ટલત મિરજા સાહબ.

હસીના-અખ તુમ જાઓ ફીર કલી મોકા દેખકર આના
 શાદી કરુંગી.

હીમાતકબેગ-અરે શાદીને તોં ખરખાદી કર દી.
 (સખકા જના)

ખાખ પાહિલા

પરદા છતાં પહાડીયાં મેદાનજંગ

નાસર-આઓ મેરે ખહાદરો! દીલાવરો, જવાનો, દીલ
 ખોલકર લડો. ઇસ મુઝી અંગેઝકી ફોજકો મારો.

સપાહી-ઠેર નાસર! કહાં જતા હો. મેરે સામને ખડા
 હો, અગર હો કુછ ખહાદરીકા ધમકા દેખ સો દો
 ચાર હાથ, આઓ લડો મેરે સાથ. ફોજકો મારના
 તોં દર કીનાર રહા, મેં અકેલાહી તુમારે લીયે ઠાકી હું.

નાસર-આખ મુઝી પહોંસે તેરા હી ફેસલા કરતા હું પીછે
 આગે કદમ ભરતા હું. મેરે જસે શેરકે હાથસે અચકર
 કહાં જાએગા. કહાં હો અંગેઝ? કયા ધરમે ચૌરતોં
 કી તરહ છીયા પડા હો ખાહર કયોં નહીં આતા?
 (નાસીરકા કેદ હો જના રૂસતમકા આતા.)

ફરેતમ—મેરે મેહરબાન નાસર જલદી આખો વકત ક રીખ હે. અખ જલદી દુશમનસે ફતેહ યાખ હુંગે.

સીપાહી નાસીરકા—નામદાર રસતમ ! કહર હુઆ ! કયા કહું કુછ કહા નહીં જતા. ચંગેઝકી ફોજને ખ હોત ફીતના જાયા હે ઐર સુના હે કે હમારે શા હીનશાહ નાસરકો માર દીયા હે.

ફરેતમ—ખડા ગમખ હુઆ. કખ મારા ગયા ? તુજે કયોં કર માલુમ હુઆ ?

સીપાહી—મુજે ઇસ તરહસે માલુમ હે કે મેં દુર થા ઐર દુરસે નાસરહોલદોલા કી આવાઝ સુની.

(મેહજબીનકા આના.)

મેહજબીન—રસતમ, તુમ યહાં અઢે હો. મેરા ખવારા નાસર કહાં હે જલદી ખતઆ ?

ફરેતમ—ખેગમ સાહખ કયા કહું કિસ મુંહસે કહું સીના થક કતા હે, કુછ કહા નહીં જતા.

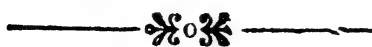
મેહજબીન—કયોં કયા હુઆ. મુમાન ખોલ જલદી ખોલ.

ફરેતમ—અલી મેને સુના હે કે દુશમનોંને નાસરકો મારડાલા હે.

મેહજબીન—હાયા! હાયા!! મેં કયા સુન રહી હું. રસ તમ તુને મેરે સાથ દગા કીયા. જો મુજે નાસરસે છ ડાયા—મેંને ઉસ વકત ખહોતેરા કહા થા કે જ મગર ન માના; આખીર તુને મોતકી ગોદમે સુલાયા.

ફરેતમ—આપકા મેરે ઉપર શક હે તો કયા મેં હી નાસરકી મોતકા ખાઈસ હું. આપ હરગીઝ યહ ખે યાત ન કરે. મેંને આપકા નમક ખાયા હુઆ હે. એક અદનાસી ખખર પર ખેહોમલા ના હો જાઈયે. મુજે યકીન હે કે મેરા એસા ખહાદુર શાહ ઇસ થો ઠીસી ફોજસે મરનેવાલા નહીં હે મેં ઉનકા પલાલ ગાતા હું.

મેહુજખીન-અગર મેરા ખ્યારા નાસર મર ગયા તો
મેં લી અપની જન દે ફુંગી. ઇસકા દુઃખ ના સ
હુંગી; જીકર કમા કરુંગી.

પાઠ દુસરા.

પરદા પહીલા. મકાન ખુશીમેં શરાબ નોશી.

સીપાહી-એ લાઈ અજ તો ખડી ખુશીકા દિન હે.
નાસરકો કેદ કર લીયા હે. અખ હમારી ફતેહ હે.
આઓ મિલકર જલસા કરેં, શરાબ પીએં, મજા
હડાયે.

હીમાકતખેગ-મેં તુમારી મેહફીલમેં શરીક તો હુંગા
મગર ખરચ વગેરાં કુછ નહીં ફુંગા.

ગાના સખકા-ચલી નાઓ મંઝવાર-લગાદે પાર-પીલાદે
યાર-ખને સરશાર-હરએક મેય ખુઆર હાં હાં હાં
(ચલી નાઓ)

દોહા-સાફીયા તરસાના તુ એક ખુંદ પાની કે લિયે.

દિલ તડ પતા હે શરાબે અરઝુઆની કે લિયે.

ફિર કહાં ચહ દોસ્ત હાંગે ઔર કહાં ચહ ખત્તમે રંગ

આ ગઈ પીરી તો રોયેંગે જવાની કે લીયે.

જમકા જમા દે રંગ-જમકા જમાદે રંગ

(ચલી નાઓ)

હીમાકતખેગ-અરે યાર એસી શરાબ તો તુમને અપને
ખાપકી શાદી પર લી ન પી હોગી.

સીપાહી-મિરઝા સાહબ-અખ કેમ્પમેં ચલેં. ઔર મલ
કર નાસરકી ગીરીફતારીકી ખમર મુનાયેં ઔર
ઇનામ યાયેં.

હીમાકતખેગ-મગર જો કુછ ઇનામ તુમકો મીલેગા
ઉસમેં આંધા મેરા હોગા.

સીપાહી-અજી વાહુ મીરઝા સાહુખ કયા ફરમાતે હે.
સખ માલ તુમારા હે. મગર આજ ઝરા ચલ કર કોઈ
કસીદા સુનાઓ.

બાબ દુસરા.

પરદા દુસરા.

કેમ્પ.

{ પહલે સીપાહીયોંકા આના, બાદ ચંગેઝકા આના, ફીર સહે }
{ લીયોંકા શરાબ લાના, ચંગેઝકો શરાબ પીના, ઓર ગાના }

ગાના-આઓ આઓ છેલાં મઘવા પીલાઓં

ચેન પાયે હયા-મોરે પીયા રે પીયા-તોહુ મનમેં

ખીઠાઓં-ખલખલ જાઓં-સજન ખનાઓં-

મયકા પીના હે નેક કરીના ચાર દીન હે ઝમાનેઈ હુના

સાચી ખાત તોહે સુનાઓં -

આખ નાખ લી સાફ હે ઓર શીશા પીયાલા સાફ

મેં નિરમલ સાફી ખનોં ઓર પીનેવાલા સાફ

આજઓ-આજઓ-આજઓ-હાં.

ચંગેઝ-મિરઝા સાહુખ કોઈ કસીદા સુનાઓ-દિલ
ખુશ કરો.

હિમાકતખેગ-અરે યહુ કયા કહા. મુજે તો કુછ લી
નહીં આતા.

ઝનઝન-મીયાં ઈંચર આઓ. જો કુછ શેઅર વગેરા
યાદ હો. સના દો.

હિમાકતખેગ-અરે કયા મુજે તો ખકરી લી નહીં આતી.

ઝનઝન-અચ્છા જો મેં કહું વોહ કહતે જાઓ. કહો. કહો.
એ લાખ છતરકે લાયક શાહ.

હિમાકતખેગ-એ લાખ ઢપર કે લાયક શાહ.

ઝનઝન-એ સખ જંગીયોંકે સરતાજ.

હિમાકતખેગ-એ સખ લંગીયોંકે સરતાજ.

ઝનઝટ-અરે ભંગી નહીં જંગી.

હીમાકતબેગ-અરે જંગી નહીં ભંગી.

ઝનઝટ-અરે તેરા ખાપ મરે.

હીમાકતબેગ-અરે તેરા ખાપ મરે.

ઝનઝટ-અપમે સાથ મુજકો બી નિકલવાયેગા.

હીમાકતબેગ-અપને સાથ મુજકો બી નિકલવાયેગા.

ઝનઝટ-અરે તુને સખકા સતયાનાશ કર દિયા.

હીમાકતબેગ-અરે તુને સખકા સતયાનાશ કર દિયા.

ઝનઝટ-કસીદા તમામ ખાખા કસીદા તમામ.

હીમાકત-કસીદા તમામ ખાખા કસીદા તમામ.

ચંગેઝ-ખસ યેહુ કયા ખેહુદા ખકવાસ હે. અખ કુછ હાલ નાસરકા સુનાઓ.

સીપાહી-હજરકા ખખત સદા યાવર રહે. નાસરકો ગી-રીફતાર કરકે લાઓ હેં. હુકમ હોતો હાઝીર કરેં.

હીમાકતબેગ-હું અં અપના કસીદા અચ્છા રહા.

ચંગેઝ-અખ ઉસકો પાઓ ખા ઝનજીર કરકે મેરે રોખરૂ હાઝીર કરો. (સીપાહીકા નાસીરકો લાના)

આઘયે આઘયે મેહરબાન લાઈ ખડી મુદતકે ખાદ આના હુઆ-આપને મુજકો પેહ્યાના ?

નાસર--હાં. હાં. પેહ્યાના ! પેહ્યાના ! પેહ્યાના ! લાઈકે નામસે મુજે પુકારતે તુજે શરમ નહીં આતી.

ચંગેઝ-અખ કહાં હેં વોહ તુમારે સાથી જિનપર તુમહે ઇતના ગફર થા.

નાસર-ચહીં મોજુદ હેં. હોસકા રખો. વોહ બી વકત આનતા હે ઉસકે! બી દેખ લોગે. જનનત તય્યાર હે.

ચંગેઝ-તુમારે લીયે.

નાસર-હમેશા ખહાદરોંકોં જનનત નસીબ હોતી હે મગર તુજ જેસે ફેરખી કેલિયે જેહનનુમ તય્યારહે.

ચંગેઝ-કયા તુ મેરે મરનેસે રાત્રી હે ?

નાસર-મેં નહીં ! બલકે સારી દુન્યા ખુશ હૈ.

ચંગેઝ-ખેર જિસ વકત મોત આયેગી દેખા જાયેગા
અબ મેરી તરફ દેખ ઐર અપના હાલ દેખ !!

નાસર-ખલાદરીમેં દો કામ હોતે હેં. એક હાથમેં શમઐર
ઐર દુસરે હાથમેં ગ્રનજર.

ચંગેઝ-અભી તક તમારી અકડ. જતી નહીં.

નાસર-હીરેકો જીતના કુટો દુગની ચમક આતી હે,
ચંદનકો કાટો તો ઉસકી ખુશખુ કહાં જતી હે ?

ચંગેઝ-અપના રૂતબા દેખ ઐર મેરા રૂતબા દેખ.

નાસર-એક શાખકે દો ફૂલ હોતે હેં. એકકો શાદીકે
વકત સેહરેમેં લગાતે હેં ઐર દુસરેકો મોતકે વકત
કબરપર ચડ હોતે હેં.

ચંગેઝ-અબ ભી તુ અપની નાદાનીસે બાઝ નહી અતા.

નાસર-તુમસે તો પરિદોં મેં જ્યાદા મહોબતકી ખુપાઈ
જતી. હે. એક કબ્વા મિલ કર રોટી ખાતા હે મગર
એક કુત્તા અકેલા હી ચલાતા હે.

ચંગેઝ-ખેર મેં સમજા કે તેરે દીમાગમેં જીનુન ભગ
હે ઐર અજલ સિર પર સવાર હૈ. અરે કોઈ હે
લે જાયો ઇસકો કેદખાનેમેં બંદ કરો કલ ફાંસી પર
લટકાયા જાયેગા.

(નાસીરકો ટેજના નોશાલાકા આના)

નોશાભી. ખખરદાર શોહર-ઇતના જુલમ ન કરના. તુ-
મારે હકમેં અચ્છા ન હોગ.

ચંગેઝ-ઐર ફીર તુ ચહાં આઈ. ચહાં તુએ કિસને ખુલાયા ?

નોશાભી. લલાયેહ તો કહેા નાસરને તો અપને ખાપકા
હક પાયા. તુમારા ઉસને કયા ખીગડા.

ચંગેઝ--એસી ખાતોંસે તુ ખાઝ ના આયેગી તો ઇસ ખનજ-
રસે તેરા ભી કામ તમામ હોગા.

નોશાભા--તુમકો કિસ ખાત પર ઇતના ધમન્ડ હે, કયા
તાકતમેં ઉસસે જીયાદા હો.

ચંગેઝ--મુજે અપની ઇસ તલવાર પર ધમન્ડ હે ઇન
સમકે લીયે અકેલા હી કાફી હું.

નોશાભા--ઇસ તલવાર પર, તુમહેં કયા ઉમ્મેદ હે.
સકતી હે--(શએર)

હાથમેં જખ કિસી નાદાન કે આ જતી હે.

અકલ આ દાનાઇકી જડ. કાટકે ખાજતી હે.

હાં અલખત્તા ખુનીકી તલવાર દો કામ આતી હે.

ચંગેઝ--કયા ?

નોશાભા--એકકો મોતકી ગોદમેં સુલાતી હે. એર દુસરે
કો જેહનનુમકા રાસ્તા દિખાતી હે.

ચંગેઝ--તુમહારી ખાતેં મુજે નારાઝ કરતી હે.

નોશાભા--તુમારા જુલમ ખુદાકો નારાઝ કરતા હે.

ચંગેઝ--ખુદા નારાઝ હોતા હે તો રહમ કરતા હે.

નોશાભા--મગર ઇનસાન નારાઝ હોતા હે તો રહમ
ભી નહી કરતા.

ચંગેઝ--તુને નાસરકી હીમાયતમેં કમર ખાંધી હે તો
તેરી ભી જન નાસરકે સાથ જાયેગી.

નોશાભા--જે કુછ મુકદ્દરમેં હોજન વહી પેશ આયેગા.

ચંગેઝ--અમ મેરે સામનેસે ચલીજ. મેંને તેરા ખ્યાર.
દખ લીયા હે. મેં બડી ગફલતમેં રહા, જે તુજે ખ્યાર
કરતા રહા. (ચંગેઝકા જનના)

નોશાભા--ખુદસે ખેર દેખું તો કહાં જાયેગા. અખ આ
રામકી નીંદ નહીં પાયેગા. મેરે હાથસે ઇસ બદીકા
ફલ જરૂર પાયેગા. ખહોત પછતાયેગા.

બાના-યહ કહાંથી મેરી કીસમત કે તુ નેક કાર હોતા
 ના કિસીકા દિલ દુખાતા ના જકા શઆર હોતા
 તેરે જલમ નારવા કી જો ના હોતી ખલક શાકી
 તો ખુદાકે સામને બી ના તુ શરમસાર હોતા
 તુ સીતમસે દરગુઝરતા મેં વકામે જન દેતી
 તેરે દીલમેં રહમ હોતા મેરે દીલમેં પયાર હોતા
 ન કર ઇતની ઝર પરસ્તી યેહ હે ખે સખાત હસ્તી
 કે દો રોઝા ઝીંદગી પર નહીં એતખાર હોતા

બાબ દુસરા.

પરદા તીસરા

હસીનાકા મકાન.

(હસીના ઓર ઝનઝટકા આના)

ઝનઝટ-બીબી આપકા એક પારસલ આયા હ
 કહો તો લે આઓં ?

હસીના-મેરા પારસલ કહાંસે આયા હે? કિસને ભેજ હે?

ઝનઝટ-યેહ તો મુજે માલુમ નહીં કિસને ભેજ
 હે ઓર કહાંસે આયા હે. મગર માલુમ હોતા હે કે
 કોઇ ઉલુખંદ હે.

હસીના-ઉલુખંદ !! કહાંસે આયા. અચ્છા જ લેઆ. દેખું
 તો સહી-

(ઝનઝટકા! હીમાકતકો કોથેમેં ખંદ કરકે ઉઠા લાના
 ઓર હસીનાકે સામને ખોલના.)

ઝનઝટ-બીબી યેહ તો ઉલુખંદે આદમી ખન ગયા.

હસીના-દેખકર (આહા યેહ તો મુઆ ખુડાહ મેરા આ-
 શિક હે. અખ બી બાઝ નહીં આયા-અખ ઇસસે ખાતર
 અવાહ સલુક કરતી હું) કયોરે ખેવકોફ તો ખુદ ઉલુખંદ હે.
 ચેહ તો મેરા આશીક હે.

ઝનઝટ-મેં કેસે ઉલુખંદ ખન ગયા મુજદા કોઇ દુમ તો

મહી લગ ગઈ. (હીમાકતકા ઉઠા દોનોંકા ગાના કે.)

ગાના—જવાન દોહ પર હું મેં નીસાર—મુખે ખુસર પર
હું મેં નીસાર—

તેરી મેરી જોડી બનામજેદાર—અંધીકાની જોડી બની મજેદાર
દલહા બનુંગા ઘોડે ચડાડોંગા ફિરના કર તકરાર
મુજે ખાલી મંગાદે બુનદે મંગાદે સાડી દીલાદે તો ચોલી
કે સાથ—

તુજે ખાલી મંગાદે, બુનદે લી લાદું, સાડી દીલાદું જૂત બનવાડું
મોચીકે હાથ

અલીલાઓ—અલી લાઓ—અલી લાઓ જન શાદીકા કરો ઈકરાર.

હસીના—ઝનઝટ તુ ઇસ કે પાસ ખેઠ મેં આતી હું.
(હસીનાકા જનના)

હીમાકતખેગ—વાહ રી ગુલ અંદામ તેરા નખરા !!
આજ તુ કેસે ચટક ચટક કર ખાતે કરતી હ—અબ પેહ
મુજ પર બહી ખુશ હ—અબ પેહ જરૂર શાદી કરેગી,
શાદી કે લીયે કુંછ સામાન લી તય્યાર કરાના ચાહીયે.

(હસીના ઐર સલીમકા આના)

હસીના—તુમારા ખાપ અબ ફિર યેસેમેં ખંદ હો કે
પારસલ બનકર આયા હ—દેખી ઉસકી ચાલાકી.

સલીમ—તુમ ધરમેં જનકર ખેડો મેં ઉસકી એસી જખર
લેતા હું કે ફિર કલી ન આયેગા.

(દોનોંકા જાના ઝનઝટકા આના)

ઝનઝટ—મીયાં અમ તો ખુશ હો. અબ તુમારી શાદી
આજ રાતકો જરૂર હો જાયેગી.

હીમાકતખેગ—અરે શાદીને તો હુમારી ખરખાદી કર દી.
આગે જુતીયાં ખાણ વોહ તો સુદમેં ગઈ અબ દુખારા
ખાની પડેગી.

ઝનઝટ—મીયાં ખા લેતા-દેખો ફુશીયાર હાકર ખેઠો.

હસીના કપડે. પહરને ગઈ હે. મેં ઉસકો ખુલાતા હું
(ઝનઝટકા જના સલીમકા ભેસ બદલકર આના.)

સલીમ—અરે તુ કેન હે, ઐર યહાં કયું ખેઠા હે ?

હીમાકતબેગ—તેરા બાપ હે ઐર કેન ખેઠા હે તુ કયોં
પુછતા હે ?

સલીમ—યહાં કેસે આયા હે.

હીમાકતબેગ—જુતીયાં ખાને આયા હું ઐર કયા
કરને આયા હું.

સલીમ—કયા હસીનાસે શાદી કરને આયા થા. ?

હીમાકતબેગ—શાદી નહીં કરને આયા થા ઉસસે મિલને
આયા થા—મગર તુ કેન હે ઐર યહાં કયોં આયા હે ?

સલીમ—મેં કાલી કલકતેવાલીકા ભૂત હું.

હીમાકત—મુજસે કયા કહતા હે.

સલીમ—તુઝે ખાજખોંગા.

હીમાકતબેગ—મુઝે ન ખા. મેં તેરે નામ એક બકર
લેંટ ચડાવોંગા.

સલીમ—અચ્છા તો લે કાગઝ ઐર કલમ લિખ દે
હસીના મેરી ખેટી હે.

હીમાકતબેગ—યેહ તો નહીં લીખુંગા.

સલીમ—નહીં લીખેગ તો તુઝે ખા જાવોંગા.

(સલીમકા હીમાકતકી ગરદન દખાના)

હીમાકતબેગ—અચ્છા લિખ દેતા હું (કાગઝ પેન્સીલ લેકર)
કયા લીખું,

સલીમા—હસીના મેરી ખેટી હે.

હીમાકતબેગ—હસીના તેરી ખેટી હે.

સલીમ—ઐ બદમાશ! મેરી નહીં તેરી ખેટી હે.

હીમાકતબેગ-તુમારી મેરીમેં કયા ફરક હે. મેરી નહીં
તો તુમારી સહી.

સલીમ-ચલ જલદી લિખ દે (સલીમકા ઇંધર ઉંધર
દેખના હિમાકતકા ભાગજના સલીમકા પકડ લાના)
તુ કહાં જતા થા.

હીમાકતબેગ-હવા ખાતાયા ઐર કહાં જતાયા?

સલીમ-હવા ખાતા થા યા હવા હો જતા થા.

હીમાકતબેગ-અખ યેહ ભૂત મેરી જન નહીં છોડે
ગા. સાલે ઝનઝરને મુજે ઇસ આફતમેં ફંસાયા.

સલીમ-અરે લિખતા હે કે નહીં.

હીમાકતબેગ-લિખ દેતા હું હસીના મમ-મમ-મમ
-મેરી ખેખે ખેટી હે.

સલીમ-અગર ફિર આઓં તો અપની માંકે પાસ આઓં.

હીમાકત-ફિર મેં આઓં તો તેરી માંકે પાસ આઓં.

સલીમ-અરે યેહ કયા લિખા હે. ઠીક લિખ.

હીમાકતબેગ-લિખ તો દિયા હે ઐર કયા લિખું?
અખ માફ કરો.

સલીમ-કાગઝ મુઝે દે અખ ફિર મત આન..

(સલીમકા જના)

હીમાકતબેગ-અરે તેરા ખાખ મરે! ભાઈઐ શાદીકા
હુતફ દેખા. જુતીયાં ખાઈ. ગરદન દખવાઈ. જુ કાઈ
એસી શાદી કરેગા વોહ ઇસ આફતમેં પડે ગા.

(હીમાકતબેગકા જના હસીના ઐ સલીમકા આના.)

હસીના-અખ મેં ઉમ્મેદ કરતી હું કે તુમારા ખાવા
અખ કલી ના આયેગા, મગર તુમ ઉનકે પાસ મેરી
તરફસે કાસિદ ખનકર જાઓ. દેખો અખ લી મેરી મહોબત
સે ખાઝ આતા હે યા નહીં.

સલીમ-તો કયા તુમારા દક્ષાલ ખનકર જાઓં.

હસીના-કાઈ કર નહીં-દેખો તો સહી.

ખાંખ દુસરા.

પરદા થોથા.

મેદાનજંગ.

(મેહજબીનકા કમરકો લીયે હુએ આના.)

મેહજબીન-હાય મેરે પ્યારે નાસર કહાં ગયે હો. તુમારી તાલાશમેં દીવાની હો ગઈ હું, તુમારી ખખર મુજે કોઈ નહીં દેતા, તુમારે છોટે ખેટેકા કોન પ્યાર કરેગા; તુમારી લાશકા પતા નહીં મિલતા, એ ખુદા! મુજ પર તું ઇતના જુલમ કયોં કરતા હે. એ કલક કયોં નહીં ગીરતા, એ ઝમીન તુ કયોં નહીં ફટ જતી, એ મોત કહાં હુપ ગઈ હે, મુજે આરામકી નીંદમેં સોને દે.

(કમરકા સોજના રસ્તમકા આના.)

રસતમ-કોન મેહજબીન! તુમ ઇસ વીરાને મેં કયોં આપ હો? સખર કરેા મુજે આપસે એક ગરજ હે.

મેહજબીન-વોહ કમા ખાતહે હસકે લીયે તુ યહાં આયા હે.

રસતમ-વરસીયત મરહુમ શાહકી.

(મેહજબીનકા પકડનાં.)

મેહજબીન-ઓ અલીમ ઓ દયાખાત્ર રસતમ! તુને મેરે સાથ દયા કી-મુજે યદીન હો ગયા હે કે શેર દીલ નાસરકી હલાકતકા ખાઈસ તુ હુઆ હે, મુજે ઉમ્મેદ થી કે વોહ હરજીઝ અલમોં કે પનજમેં ના આયેગા-જલસાત્ર રસતમ-તુને ઇસ અલી વરસીયત નામેસે કાયેદા ઉઠાનેકે વાસ્તે મેરે શોહર નાસરકો દગાસે ગીરીફતારે ખલા ખના ગનીમે અજલકો શીકાર ખનાયા. યેહ વફાદાર જો યહાં કટે પડેહે, મરે નહીં ખલકે ખેહીશતમેં હુરોં કી ગોદમેં લેટે હે ઇન જન નીસારોં ને અપની જાનેં દી-મગર કોલ કે યાખંદ રહે. મરહુખા! એ જનપર ખેલનેવાલો! તુમને હમેશાકે લીયે અપને નામકા સીકા નગીન વફાદારી પર કુન.

દાહ કરદીયા ?—(સીપાહી હાથ ડાબે પર પડે. હે પૂન
સોનારાંમે હું—યેહ વફાદારીમે હું યા તુ વફાદારીમે હું.
રસતમ—કેહુ ખુદાયા ! કયા કહર હું. એસે અનેસે તો
મરના ખેહતર હું. એ કાનો દરાર હો જાઓ. એ
કાનો કુર હો જાઓ, અગર મેરે આકા નાસિર કી
ખમર અનેકી ના મીતેગી, તો મેંલી અપની જાન ફંગા.
સીપાહી—નામદાર ખહાદર રસતમ ! હમારે શંહનશાહ
નાસર ઉલ્લોતા હતે હું મગર અંગેઝને કેહ કર રખા
હે, ઉનકે છુડાનેકી કોઇ જલદ તદખીર કરો વરના
પછતાઓગે—

રસતમ—ધંસાહી તેરા ખડા અહસાન હું, અખ જતાર હું
ઔર નાસરકો છુડાતા હું ઔર અપને સરસે ખદ
નામીકા ધખખા મીટાતા હું.

(રસતમકા જના અંગેઝકી ફોજ કે દો સીપાહીયોંકા આના)

એક સીપાહી—યાર ખહોત થક ગયે હું, જંગલ પહા-
ડીયાં ફીરતે ફીરતે હમારી જાન નીકલ ગઇ હું.
(કમરકો સોતે દેખકર) આહા ! ખુદાને યહાં લી મુરાદ
પુરી કરદી.

દુસરા સીપાહી—ક્યાં યાર કુછ મીલ ગયા હું જો એસે
ખુશ હોતે હો.

પહેલા સીપાહી—યે દેખો નાસરકા તુર અશમ લખતે
જગર કમર હું, અગર ઇંસકો આજ હમ ખાદશાહકે
પાસ લે જાયેંગે તો માલામાલ હો જાયેંગે.

દુસરા—ઇંસકો ઉઠા લે ચલો, ખાદશાહકો દેંગે, ઇંસમ પાયેંગે.
(દોનોંકા કમરકો ઉઠાના)

કમર—અમમાં ! અમમાં ! ખતરી અમમાં ! તુ કહાં હું.
મુજે અકેલા છોડ કે કહાં ગઇ હું.

(સીપાહીયોંકા કમરકો લે જાના મેહજબીનકા આના)
મેહજબીન—હું કમરા કમરા કીધર ગયા ખોલના ક્યાં

નહીં હે ? એ મેરા ખ્યારા કમર કહાં ગયા હે એક આ-
કૃતમે દસરી આદત આ ગઈ અલ્લામાં, અલ્લામાં!
બેહરે ખુદ તરસ કર! તેરે સીવા કેન પુકાર સુને, દહી
મેરી મદદ કર.

(મેહનખીનકા રોતે હુએ જના)

ખાખ દુસરા.

પરદા પાંચવાં.

રાસ્તા.

(સલીમ જનઝટકા આના રસ્તમકા છુપ કર દેખના)

સલીમ-જનઝટ સુના હે ચંગેઝને બડા ફીસાદ ખરખા
કર રખા હે.

જનઝટ-કેસા ફીસાદ ઝરા મુજે લી તો સુનાઓ.

સલીમ-હમારે શેહનશાહ નાસરકો ચંગેઝને કેદખાનેમેં
ખંદકર રખા હે.

જનઝટ-કયોં ખંદ કીયા હે, ઇસકી કયા વખલ હે, કુછ
હાલ તો સુનાઓ.

સલીમ-નાસર ઉલદોલાને અપને ખાપકા હક પાયા હે,
ઇસ લીયે ચંગેઝકે દીલમેં હસદલર આયા ઇસી વખત
સે ઉનકો કેદ કર રખા હે.

જનઝટ-અબ ઇસમેં આપકી કયા રાયે હે અસ
તરહ આપ કહેં ખંદા હાઝીર હે.

સલીમ-મેં આહતા હું. કે કીસી તરહ રસ્તમસે મીલકર
ઉનકે છુડનેકી તદખીર કરેં.

જનઝટ-ઇસ કારે ખેર મેં દેર કયોં કરતે હો-અગર
ઇસ કામમેં હમારી જન લી ચલી જાયે તો કુછ પ-
રવાહ નહીં. (રસ્તમકા અહીર હોના)

રસ્તમ-શ ખાશ ! શાખાશ-શાખાશ !! હમારે હમદરદ
મેં હી રસ્તમ હું ચલો મેરે સાથ મદદ કરો અગર

હમારે નાસર ઊલ દૌલા છુટ જાએ' તો ઉનસે તુમકો
ખહોલ ધનામ દીલાઓંગા.

સલીમ-નામદાર રસતમ-અબ્બ ધનકો કીસ તરફીખસે
છુડના યાહીએ ?

ઝનઝટ-આપ કુછ ખોફ ના ખાઓ મેં ખડી આ-
સાનીસે ધનકો નીકાલું ગા. મેં રંડીકી શકત ખન કર
જાઓંગા, છતને સીપાહી કેદખાનેકે પહરેપર હાંગે.
સખકો શરાખ પીસાકર મસ્ત કર દુંગા જખ વોહ નરોમેં
આંધે હો જાએ'એ, તો કામ ખન જાયેગા ઉસ વકત
ખડી આસાનીસે ઉનકો નીકાલ સેંગે, ખુદાને યાહા તો
મુરાદ પુરી હો જાએગી.

રસતમ-ઇસ કામમેં ખુદા તેરા મદદગાર હોગા.
ખેડના પાર હોઆ અબ્બ તુમ જાઓ, ઓર અપની
શકત ખલસકર વહાં પહોંચો. ઓર હમ દોનોં પીછેસે
આતે હું ઓર હાથેંહાથ સે આતે હેં,

ખાખ દુસરા.

પરદા છટા.

કેદખાના.

(દા સીપાહીયોંકા સોતે નજર આના હીમાકતખેગક
ખનદુક ઉઠાકર આના ઓર લકડી કાદ છસમે કેદીકે
કેદ કરતે હેં પાસ હોના.)

હીમાકતખેગ-“ખખરદાર” હુશયાર” હુશયાર” સોને
વાસો જગ ઉઠો. (સીપાહીયોંકો કેખકર) ખેલ દોનોં
ખદમાશ સીપાહી મઝસે સો રહે હેં પેહરા દેને આયે
હેં યા સોને આયેહે? અલી કોઇ કેદી નીકલ જાયેગા;
તો પીછે સાલોંકી સારી શેખી નીકલ જાએગી. જલ
ખાના લી ધનકે ખાપકા ધર હે (જગાતા હે) અરે
“ઉઠો” “ઉઠો” હુરામકી નોકરી ખાતે હો! પેહરા દેને
આયે હો યા સોને આયે હો?

ਸਿਪਾਈ—ਅਰੇ ਧਾਰ ਮਘਰ ਘੁਲਾ ਝਾਟਤਾ ਹੈ ਨੀਂਦ ਲੀ ਨਹੀਂ ਆਤੀ.

ਛੀਮਾਕਤਯੋਗ—ਧਨ ਨਾਵਾਧਕੋਂਕੋ ਕੁਝ ਹੋਸ਼ ਲੀ ਹੈ ਅਗਰ ਕੋਧ ਧਨਕੇ ਕਪੜੇ. ਉਤਾਰਕਰ ਲੇ ਜਯੇ ਤੋ ਧਨਕੋ ਘਘਰ ਨ ਹੋਗੀ. ਕਧੁਂ ਲਾਧ ਉਠੇਗੇ ਧਾ ਨਹੀਂ? ਕੁਝ ਤੋ ਫੀਲਮੇਂ ਘੋਖ਼ ਕਰੋ.

ਸਿਪਾਈ—ਅਭ ਮਿਰਤਾ ਸਾਹੁਘ! ਨੋਕਰੀ ਕੀ ਹੈ ਧਾ ਮਰ ਨੇ ਆਯੇ ਹੇ? ਸਾਰੇ ਫੀਨ ਤੋ ਪਹੁਰਾ ਰੇਤੇ ਹੈ ਰਾਤਕੋ ਲੀ ਆਰਾਮ ਨ ਕਰੇਂ?

ਛੀਮਾਕਤਯੋਗ—ਘਤੀ ਨੋਕਰੀ ਰੇਤੇ ਹੈ ਘਨਫੁਕ ਉਠਾ ਫੀ ਐਰ, ਟੀਸਮਾਰਘਾਨ ਘਨ ਅਯੇ. ਅਘਘੀ ਤਰਫ਼ਸੇ ਪਹੁਰਾ ਹੈ. (ਸੀਪਾਈਯੋਂਕਾ ਉਠਨਾ ਐਰ ਸ਼ਰਾਘ ਪੀਨਾ ਛੀਮਾ ਕਤਕਾ ਗਾਨਾ.)

ਮਾਨਾ—ਮੇਰੀ ਜਨੀ ਸ਼ਰਾਘ ਅਰਗੁਆਨੀ ਸ਼ਰਾਘ ਆਨ੍ਹ ਟੁਝੇਹੇ ਡਾਢ੍ਹਮੇਂ ਪੈਟਮੇਂ—ਭ ਮੇਰੀ ਆਧਾ ਹੈ ਤੇਰੀ ਲਪੈਟਮੇ. ਗੋਲੇ ਪਸੰਦੇ ਮੰਗਾਕੇ ਪਲੈਟਮੇਂ. ਟੁਝੇਕੋ ਪੀਘਾਂਗਾ ਧਾਸਲੈਟਮੇਂ ਧਾਰੋ ਘਤਾ ਘਾਖ਼ ਕਰੋ ਮੇਂ ਨਸ਼ੇਮੇਂ ਫੁੰ. ਸ਼ੀਸ਼ੇਮੇਂ ਮਧ ਹੈ ਮਧਮੇਂ ਨਸ਼ਾਮੇਂ ਨਸ਼ੇਮੇਂ ਫੁੰ ਧੁੰ ਕਫ਼ਤੇ ਛੀਮਾਕਤਯੋਗ ਸਨੋ ਮੇਰੇ ਲਾਧ ਟੁਮ ਘੇਧਕੇ ਧਰ ਪੀ ਜਐ. ਨਹੋ ਗਰਪਾਧ—ਘੋਕੋ ਨਾ ਧਾਰੋ ਅਲਸੇਟ ਮੇਂ. (ਜਨਝਟਕਾ ਅੰਦਰਸੇ ਗਾਨਾ)

ਮਾਨਾ—ਮਝਾ ਰੇਤੇ ਹੈਂ ਕਧਾ ਧਾਰ, ਤੇਰੇ ਘਾਤ ਧੁੰਗਰਵਾਜ਼ੇਂ ਨਿਕਲੀ ਮੇਰੇ ਫੀਲਸੇ ਆਫ਼, ਜਤਾਧਾ ਵੋਹ ਰਸਕੇ ਮਾਫ਼ ਰੇਘਾ ਫੁਸ਼ਮਨ ਕੇ ਫੁਮਰਾ, ਫੀਨੋਂ ਫਾਧ ਗਲੇਮੇਂ ਡਾਲੇ (ਮਝਾ) ਪਹੁਲੇਥੀ ਮੁਝਸੇ ਤਕਰਾਰ, ਅਘ ਟੁੰ ਕਧੋਂ ਕਰਤਾ ਹੈ ਧਧਾਰ ਅਘ ਤੇਰੀ ਤਰਫ਼ਸੇ ਧਾਰ, ਮੇਰੇ ਫੀਲਮੇਂ ਪਫ਼ ਗਧੇ ਘਾਜ਼ੇ (ਮਝਾ) ਤੇਰੀ ਲਜ਼ੇਂ ਹੈਂ ਧਾ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ, ਤੇਰੀ ਧਿਤਵਨ ਹੈਂ ਧਾ ਟੀਰ ਹੈਂ ਆਘੇਂ ਘੁਤੇ ਘੇ ਪੀਰ, ਘਾਫ਼ੇਂ ਝਫ਼ਰ ਲਰੇ ਰੇ ਧਧਾਜ਼ੇ (ਮਝਾ)

કોઈ દમકા હું મહુમાન, એક નઝર ઈંધર લી જન
તેરી આંખોકે કુરખાન, આ મુંહ ફેરકે જનેવાલે (મઝા)
સીપાહી-મીરઝા સાહુખ ! યેહ નરમ નરમ આબાઝ
કહાંસે આઈ, કેન ગાતા હે, ઝરા જાકર દેખો?

હીમાકતબેગ અરે ચાર યેહ કોઈ રનડી હે-મગર ખની
મુસટન્ડી હે (ઝનઝટકા આના) આઐ મેરી જન
ઝરા ઈંધર તો આઐ-

ઝનઝટ-તસલીમ અરઝ ! યેહ કોઈ મુસાફીરખાના હે.
યહાં કેન રહતા હે ?

હીમાકતબેગ-પેરી જન યેહ ખડા મુસાફીરખાના હે
ઇસમેં ૧૪, ૧૪ ખરસકે મુસાફીર રહતે હે.

ઝનઝટ-કયા આપલી ઇસ મુસાફીરખાનેમેં રહતે હો ?

હીમાકતબેગ-મેં તો અપને ધર હી મેં રહતા હું.
મગર (ઇશારાસે) યહ દોનોં સીપાહી ઇસ મુસાફીર
ખાનેમેં રહતે હે.

ઝનઝટ-અગર આપકી ઇજાઝત હો તો મેં લી
આજકી રાત ઇસ મુસાફીરખાનેમેં સો રહું.

હીમાકતબેગ-અજી વાહ. આપને લી ખુખ કહા. ઇ
સ મુસાફીરખાનેમે કયેં રહેતી હો? હમારે ગરીબ
ખાનેમે રહો ભલા યેહ તો કહો તુમહારા નામ કયા
હે? જૈર તુમ પેશા કયા કરતી હો?

ઝનઝટ અજી મેરા નામ તો લોગ શકરખીળી કહતો
હે. કામ મેરા આશીકેંકી જન હે.

સીપાહી-અજી નામ તો આપને ખુખ કહા સુન્તે હી
મુહમેં પાની ભર આયા.

હીમાકતબેગ-એક ચીઝ મેં તુમસે માંગતા હું-અગર
દે તો ખડી મેહરખાની હોગી. કર ભલા તો હોગા
ભલા ખનદેકી ચહી દુઆ.

ઝનઝટ-વોહ કયા ચીઝ હે? ખતનાઈયે. મુદઆં કયા હે ફરમાઈયે?

હીમાકતમેગ-ખ-૧-સા-હ.

ઝનઝટ-યહ જુમલા તો મેરી સમઝમે નહીં આયા આપને કયા ફરમાયા? કયા “ખોસ”

હીમાકતમેગ-ઓં હું મેરે પાસ આઘો કાનમેં કહું ગા ફસરા કોઈ ન સુને (ખોસા લેકર) ખોસા.

દે.નોકા ગાના-અજ મુઝે ખનવા દો સલમે સીતાઈકી અંગીયા,
ગલમેં લાત્રી, કાનોમેં ખાત્રી, મેં તો પહનોંગી પ્યારેંકી અંગયા

મુઝે દરઝને અંગયા ખીગાડી, મુઝે લા દો ખનારસકી સાડી,
જન મંગવા હું જાકે લાહું તઝે કાળી કીનારીકી અંગીયા,
અપને સચ્યાંકી ખાત્રી રે ભોલી મેં તો પહનોંગી રેશમકી ચલી,
લસમેંઆલા હો મસાલા, ઉસ પર ખીલતી હઝારેંકી અંગયા.

ઝનઝટ-અજ જનાખ યોં ખાત્રી ખેડે મેં તો રાત નહીં કટેગી, અગર યોડી સી શરાખ આપકે પાસ હો તો દોર ચલે લુતફ આવે.

હીમાકતમેગ-મજ યહાં શરાખ તો કહાં. ધાસલેટ ભી નહીં મીલતા. અગર તુમહારે પાસ હો તો પીલાઓ.

ઝનઝટ-ખડી ખુશીમે લાત્રી હું ઓર પીલાતી હું.
{ ઝનઝટકા શરાખકી ખોતલ લાના સીપાહીયોંકા છીનકર }
આપસમેં પીના.

પહલા સીપાહી-અખ મુઝે નીંદ આતી હે તુમ ખખર-દાર રહના.

ફસરા-અરે યાર શરાખમેં નશા ખહોત હે મેં ભી જાકર સોતા હું.

હીમાકતમેગ-અગર તુમકો નરોમેં ગાફર હોના થા તો

ઇતની શરાબ ક્યું પી થી, (અનઝટસે) એ મેરી જન
જરા ગતે તો લગાસે, અગર તુ મેરે સાથ શાદી કરસે
તો અપની સારી મિલકીયત તેરે નામ રેલસટરી કરા
દુંગા ઐર અપના બેટા બેટી ભી તુજે હી સમઝુંગા.

અનઝટ—ખુદસે—મુઝ-હે કી અકલમેં પત્થર પડે હેં
જસકો દેખતા હે ઉસી પર આશિક હો જતાહે.
આગે હસીના પર આશિક થા અખ મુઝ પર હે.
ક્યાં જી યેહ લકડીકા કયા હે, ઇતના લમખા કીસ કામ
આતા હે.

હીમાકતબેગ—ઇસમેં ચેરોકો કેદ કરતે હેં.

અનઝટ—કીસ તરહ કેદ કરતે હેં? કોઈ. અનજર તો હે
હી નહીં.

હીમાકતબેગ—જન સુરાખોમેં ઉનકે પાઠોં ડાલકર તાલા
ખંધકર દેત હેં

અનઝટ—યેહ ખાત મેરી સમજમેં નહીં. આઈ, તુમ
અપને પાઠોં જીયમેં ડાલો, મેં દેખું કીસ તરહ ચેરોકો
કેદ કરતે હેં?

હીમાકતબેગ—પેર ડાલકર, તખતેકો ઉડા ડાલો.

અનઝટ—ઉઠા ડાલા.

હીમાકતબેગ—તાલેકો કુ-પ્રીમેં ડાલો.

અનઝટ—ડાલ દીયા.

હીમાકતબેગ—તાલીકો ફેરાદે ડાલો.

અનઝટ—દે ડાલા.

હીમાકતબેગ—કોહનીકો ધુમાકે નીકાલો—

અનઝટ—નીકાલ લીયા.

હીમાકત—તો ખસ તાલાં જકડ ગયા કેદીકો કેદ કર
ડાલા. (અનઝટકા સખ સી પાહીયોંકે પેર સુરાખમેં ડાલકર
તાલા ખંધ કરના તાલી ખખખા રસતમ ઐર સ—

લીમકા ભેસ ખદલકર આના નાસરકો કેલ્સે નીકાલના)

૧ સીપાહી—ચોરકો પકડેના ખાંચો ચેહ કોન આયા હે ?

સલીમ —તુમારા ખાપ આયા હે. ચૌર કોન આયા હે ?

હીમાકતબેગ—માર ડાલા—માર ડાલો—કતલ કર ડાલો.

(નાસરકા કેલ્સે ખાહર આના, સલીમકા હીમાકતબેગકો ઉઠાકર લે જના)

રસતમ—આપ ચેહ કાલે કપડે પહનકર જલદી ચહાંસે નીકલ ચલો.

નાસર—ખુદાયા!! તેરે એહસાનકા ખહોત ખહોત રુકર અદા કરતા હું. અખ જાકર ઇસ મુઝી ચંગેઝકી ખખર લેતા હું.

(નાસર રસતમ સલીમ ઝનઝટકા ભાગ જના)

ખાખ દુસરા.

પરદા સાતવા મકાન હીમાકતબેગ.

હીમાકતબેગ—હાય ! હાય હસીના ! તેરે ફીરાકમે જન જતી હે. સખ મેહનત ખરખાદ ગઈ. પેહલી દફા ગયા તો ઇસકા ખાપ નાલાયક આ ગયા દુસરી દફા ગયા તો કાલીકા ભૂતખાનેકો આ ગયા, અખ કોઈ ચૌર તદખીર કરતા હું, તેરે સાથ શાદી તો જરૂર કરૂંગા, તેરે સીવા ચેન બી નહીં આતા.

(સલીમકા ભેસ ખદલકર આના)

સલીમ—મીરઝા સાહબ ! આદાખ અરઝ હે.

હીમાકતબેગ—આદામ હે ભાઈ ! કહો કયા કહુતે હો ?

સલીમ—મેં એક સોદાગરકા લડકા હું—ખાપકા ખહોતસા

રૂપયા ખરખાદ ફીયા—અખ ઘરસે નીકલ આયા હું

ચૌર ચહાં આકર નોકરી ફી હે.

હીમાકતમેગ-કીસ તરહ રૂપયા ખરખાઃ કીયા.

સલીમ—આપ જાનતે હું કે છોટીસી ઉમરમેં રૂપયા હાથ આતા હે તો દુનયાકે તમામ એશ નઝર આતે હું. આખીર ખાપકે સનઝાનેસે ખાઝ આયા. મગર રેરા ખાપ મેરી એરત પર આશિક હો ગયા-એર પેહ ખત મુઝકો ભુરી લગી.

હીમાકતમેગ—આજ કલકે અમીરોંકા યહી હાલ હે. પાસ રૂપયા હુઆ “મઝે ઉડાએ” રન્ડી ાંકે હુકકે ભરે યા ભીક માંગી; મગર તુમને અપને ખાપકો આંખો સે દેખા ભી હે યા કાનોંસે હી સુના હે?

સલીમ—કઈ ખાર દેખા હે.

હીમાકતમેગ—તુમને ઉનકો ના રોકા.

સલીમ—હરએક તરહસે સમઝાયા મગર વોહ નહીં રૂકતા થા.

હીમાકતમેગ—દુનયાંમેં એસે સોગ ભી હોતે હું જો અપને ખેટેકી ખીવી પર આશિક હોતે હે. તુમહારે ખાપકી કયા ઉમર થી?

સલીમ—ખસ હુ ખહુ તમારી હી શકલસે મિલતી જુલતી થી. ગોયા આપ હી મેરે ખાપ હેં.

હીમાકતમેગ—ખખરદાર! કયા મેં તેરા ખાપ હું? દેખો જો સાહુકારકે ખેટે ભી હજારોં ખનતે હું ગરીબોંકા કોઈ ખાપ ભી નહીં ખનતા.

સલીમ—નહીં સાહુખ! મેને કોઈ સચ થોડા હી કહા હે.

હીમાકતમેગ—આખર તમારે ખાપકા મતલબ કયા થા?

સલીમ વોહ હરરોઝ મેરી ખીવીસે ખ્યારકી ખાતેં કીયા કરતા થા. એક રોજ જખ મેરા ખા. ધરમેં આયા તો મેં અપની જરૂકા ખાપ ખનકર આયા.

ਛੀਮਾਕਤਯੋਗ-ਅਝਾ! ਅਝਾ! ਕੀਰ ਕੀਰ?

ਸਲੀਮ-ਅਝਾ ਜਨਾਬ ਕੀਰ ਤੋ ਵੋਡ ਘੁਟਾਤ ਧੰਧਰਾਧਾ.
ਮੇਰੀ ਐਰਤਸੇ ਕੁਛ ਨੇ ਲਗਾ ਕੇ ਮੁਝੇ ਕੁਛੀ ਛੀਧਾ. ਤਯ
ਉਸਨੇ ਕੁਛਾ ਕੇ ਭਨਾਨੇ ਕਧੇ. ਧਹੁਨੋ ਐਰ ਧਕੀ ਪੀਸੋ
ਉਸਨੇ ਵੇਸਾ ਛੀ ਕੀਧਾ ਮੇਨੇ ਉਸਕੋ ਧੁਧ ਮਾਰਾ.

ਛੀਮਾਕਤਯੋਗ-ਅਰਰਰ! ਧੇਡ ਤੋ ਮੇਰਾ ਛੀ ਮਾਮਲਾ ਮਾਮੁਮ
ਹੋਤਾ ਛੇ ਕੁਛੀ ਧਸਨੇ ਫੇਯਾਤੋ ਨ ਹੋਗਾ ਸਾਧਕ
ਧਸਕਾ ਯਾਧ ਲੀ ਮੇਰੀ ਤਰਹੁ ਗਧਾ ਹੋਗਾ ਅਝਾ ਕੀਰ
ਕਧਾ ਛੁਯਾ?

ਸਲੀਮ-ਕੀਰ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਯੀਚੀਸੇ ਯੁਤੀਧਾਂ ਲੀ ਯਾਧ.

ਛੀਮਾਕਤਯੋਗ-ਤੁਮਕੋ ਉਸਨੇ ਯੀਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਪੇਛੁਯਾਨਾ?

ਸਲੀਮ-ਹੁਰਗੀਯ ਨ ਪੇਛੁਯਾਨਾ.

ਛੀਮਾਕਤਯੋਗ-ਤੋਯਾਹੁ! ਤੋਯਾਹੁ!! ਅਝਾ ਤੋ ਆਗੇ ਕਧਾ ਛੁਯਾ?

ਸਲੀਮ-ਕੀਰ ਐਕ ਫੇਰੇ ਐਕ ਆਦਮੀਕੋ ਯਰਧੇ ਧੋਕਾ ਫੇਕਰ
ਪਾਰਸਲ ਮੇਂ ਯਾਂਫ ਹੋ ਕਰ ਆਧਾ.

ਛੀਮਾਕਤਯੋਗ-ਅਰੇ ਧੇਡ ਕੋਧ ਆਦਮੀ ਹੋ ਧਾ ਜਿਨ ਹੇ?
ਧੇਡ ਤੋ ਮੇਰਾ ਕੀਰਸਾ ਛੀ ਯਧਾਨ ਕਰਤਾ ਛੇ. ਹਾਂ ਸਾਹਯ
ਪਾਰਸਲ ਮੇਂ ਯਾਂਫੋਕਰ ਆਧਾ ਤੋ ਕੀਰ ਤੁਮਨੇ ਕਧਾ ਕੀਧਾ?

ਸਲੀਮ ਮੇਨੇ ਕਾਲੀ ਫੇਵੀਧਾ ਯੁਤ ਯਨਕਰ ਉਸਕੀ ਗਰਦਨ
ਫਯਾਧ. ਉਸਨੇ ਧਕਰਾਰ ਕੀਧਾ ਕੇ ਮੇਂ ਕੀਰ ਨਹੀਂ ਆਯੋਂ
ਗਾ. ਮੇਨੇ ਕੁਛਾ ਕੇ ਲਿਯ ਫੇ ਕੇ ਲੁਸ ਧਰ ਮੇਂ ਆਸ਼ਕ ਹੁੰ ਧੇਡ
ਮੇਰੀ ਯੇਟੀ ਹੋ ਉਸਨੇ ਲਿਯ ਫਿਧਾ.

ਛੀਮਾਕਤਯੋਗ-ਭਾ ਛੁੰ-ਮੇਰਾ ਲੁਕਰ ਨਹੀਂ ਛੇ, ਯਾਗਰ ਮੇਰਾ
ਕੀਰਸਾ ਹੋਤਾ ਤੋ ਜੜਰ ਹੁਸੀਨਾਕਾ ਨਾਮ ਲੇਤਾ. ਤੁਮ ਅਧ
ਕੀਸ ਲਿਧੇ ਆਧੇ ਹੋ, ਕਧਾ ਧਾ ਤੋ ਹੋ?

ਸਲੀਮ-ਮੇਂ ਆਧਕੇ ਨਾਮਕਾ ਐਕ ਯਤ ਲੇਕਰ ਆਧਾ ਛੁੰ
ਹੁਸੀਨਾਨੇ ਲੇਯ ਛੇ.

હસીના-હસીનામે દીસા હું જલદી દે. (ખતકો ષડ'હના)
 મેરે પ્યારે આશીક મેં તુમહારે ખગેર નહીં રહ સકતી.
 અખ તુમ જલદી આઓ, તુમને જો મેરે સાથ નીકા-
 હકા વાએદા કીયા થા, અખ મેં તુમહારે સાથ શાદી
 કરનેકો હાઝીર હું, જલદી આઓ દેર ન કરના. મગર
 એક કામ કરના, અપની અસલી શીકલમેં ના આના.
 મેહતરકી શકલમેં આના તાકે કોઇ તુમકો પેહચાન
 ન સકે ઐર સાથહી ટોકરી ઐર ઝાડુ ભી લાના.

ખાકસાર ઓ તામેદાર (હસીના)

હીમાકતમેગ-વાહ રી હસીના તેરી મહોખત! અખ મુઝે
 યકીન હુઆ કે તુબી મુઝ પર મરતી હું લલા મેં દુહ
 હું અગરચે મેં ખોડનહા હું. મગર એક સાલમેં દરજન
 (૧૨) ભર લડકે પેદા કર સકતા હું. અચ્છા તો
 (સલીમસે) અખ તુમ જાઓ મેં તુમહારે પીછે આતા હું.

ખાખ દુસરા.

પરદા આઠવા. અંગેઝકા સોતે હુએ નજર આના.

(નોશામાકા હાથમેં ખંજર લેકર આના)

નોશામા-ઓ અલીમ શોહર! અખ તેરી ઝીંઘીકા ફે-
 સલા હોતા હે, તમામ ઉમર સોતા હી રહેઆ.

અંગેઝ-(નીંદમેં) ઓ અલીમોં મુઝે છુરયાં ના મારો.

રોકો નાસરકો જાને નહીં પાવે વોહ મેરા દુશમન હે.

નોશામા-ઇસકો નીંદમેં ભી દુશમનીકા ખેચાલ આતા હે

જિસે હસકે ખેચાલ હોતે હે. નીંદમેં ભી વહી ખાતે

ચાદ આતી હે-હે? હાથ કયોં રૂકતા હે? દીલ કયોં

કાંપતા હે? ઇસ અલીમ શોહરકા હના મુઝે પસંદ

નહીં (ઇંધર ઉંધર દેખકર) કોઇ નહીં આતા ઇક્ક વકત

ઝાલીમકો ન માઝું તો ફીર મેરા હાથ ના આવે
(નોશાલાકા ખંજર મારનેકો જના)

રૂસતમકા હાથ પકડ લેના)

કોન ? રૂસતમ ! કયોં મુઝે રોકતા હે હાથ પકડતા હે ?

રૂસતમ—કયોં અપને શોહરકો કતલ કરતી હે :

નોશાલા—ઈસ વકત કયોં મુઝે નસીહત કરતા હે ?

તુમકો ઈસ ઝાલીમકે વાસ્તે નસીહત કરના અચ્છા નહીં.

રૂસતમ—અગર આપકો કતલ કરના હે તો મુઝે ખંજર
દે જલદી ઈસકી ઝીંઘીકા ફેસલા કર દું.

નોશાલા—અચ્છા તો મેરે સામને ઈસકો કતલ કર મેં
ખડી હું, મેં એસે બેઘનસાફ શોહરકો ઝીંઘા રખના
નહીં ચાહતી.

રૂસતમ—તુમ જાઓ. તુમહારી મરઝીકે મુઆફીક કામ
હો જાયેગા.

નોશાલા—જલદી કરો. જાગ હોગા તો ખની ખનાઈ
ખાત ખીંગક. જાયેગી—(નોશાલાકા જના રૂસતમ
જાકર ચંચેઝકે સીને પર લાત રખ કર ખંજર
મારતા ચાહતા હે. ચંચેઝ જામ જતા હે)

ચંચેઝ—અરે કોન હે ? તુ કયોં આયા ઓર કયા કહતા હે ?

રૂસતમ—તેરી મોત ! મેરા નામ રૂસતમ હે ; કાંપતા કયોં હે ?

ચંચેઝ—કયા તુ મેસી જાન દે ગા ?

રૂસતમ—હાં ! હાં ! મેં તેરી જાન સુંગા ! ખુદાસે તુ
નહીં ડરતા થા ; અબ મોંતકે નામસે કયોં કાંપતા હે ?

ચંચેઝ—અરે કોઈ હે ? પકડે પકડે પેહરેદાર કહાં હે ?

રૂસતમ—સુમાન બંદ કર. પેહરે વાસેકે આનેકે
પેલેહી તેરા કામ તમામ હો જાય ગા.

ચંચેઝ—ખસ રહમ કર. ઓ ખહાદુર રૂસતમ ! તેરા
ખાલ ઐહસાન હોગા ! (રૂસતમ ખંજર ફેંક દેતા હે.)

રૂસતમ—ચંગેઝ મેં તુઝે મારને નહીં આપા હું.
 બસઃ તુઝે નસીહત ત્રી છુરયોસેં કાટને આપા હું.
 દેખ તુને અપને ભાઈ નાસર પરકિસ કર જુલમ કીયા
 હે બહાદરોંકા યહ કામ નહીં.

ચંગેઝ—આજસે તુમ મેરે સચ્ચે દોસ્ત હો તુમને ખડા
 એહસાન કીયા જો મેરી જાન બચાઈ.

રૂસતમ—મેં આપકે દૈસ્ત બનનેકે લાયક નહીં હું.

ચંગેઝ—મે તુમકો ઇસ રૂમકે અવઝમે એહ તલવાર
 ઇનઆમ દેતા હું.

રૂસતમ—મેં આપકી ઇસ મેહરબાનીકા શુકરયા
 અદા કરતા હું જો આપને મુજબસે નાચીઝકો બહા-
 દરીકા ખીતાબ દિયા. (નોશાભાકા આના)

નોશાભા—રૂસતમ! રૂસતમ! યેહ અલી તક જીતા હે?
 મેને તો સમજા યા કે યેહ મર ગયા હોગા જોહેતુમકો
 પહોંચ ગયા હોગા. રૂસતમ તુને ખડો દગા કી. મેરી
 મેહનતકો ખાકમે મીલા દીયા. મેરે ઇરાદેકો તોડ દીયા.
 એસે જોહે પર ખુદાકા લાનત. તુમને મુજે કયોં રોકા યા

અગર યેહ જીંદા રેહગા તો ઔર ફિતના બરપા કરેગા.

રૂસતમ—અબ તુમ ચલે જાઓ અલી સખ કામ ઠીક
 હો જાઓગા.

નોશાભા—નહીં નહીં મેં ના જાજીંગી. તુમને મેરા
 શકર છોડ દિયા.

ચંગેઝ—ઔ ઝાલમ નોશાભા ! તુને મેરે કતલકા મુસ્લમ
 મીમ ઇરાદા કર લીયા થા-લાનત એસી ઔરતોં પર
 જો અપને ખાવી દેકે સાથ દગા કરે—અગર મુજે યેહ
 માલુમ હોના કે યેહ સોનેડી ચીડ યા મુજસે આખીરે
 મેં બેવફાઈ કરેગી તો વોહ પીજરા જો મેરી દીલકી
 રંગોંમે બના થા તોડ દેતા.

નોશાભા-હાં હાં મેં હી તુજે કતલ કરનેકો આઈ થી.
મગર ઇસ નામરદ દસ્તમને તુજે ખયાયા વરના તુ
કમકા કમરમેં સુલાયા જતા.

અંગેઝ-તો કયા તો મેરે મરનેસે રાઝી હોગી.

નોશાભા-મેં કયા ખત્રકે તમામ દુનયા! મગર અલી તેરી
ઝીંદગીકે કુછ દીન ખાકી થે.

અંગેઝ-અફસોસ તુ મેરી ખીતી હોકર એસા કામ કરનેકો
રાઝી થી? અગર મુજે માલુમ હોતા તો હરગીઝ જતા
ના છોડતા.

નોશાભા-મેરદમ તુજે શરમ નહીં આતી? જો તેરા
ચચા ઝાંદ લાઇ હે. તુ ઉસકી જનકા દશમન હો રહા હે.
જેસે તુજે મરનેકા રંજ આતા હે વેસે હી તેરે દિલમે
લાઈકી મહોખત કંઠાં નહીં આતી?

અંગેઝ-અફસોસ ઇતને દીન તક મેં તુજે પ્યાર કરતા
રહા, તેરે પર એતમાર કિયા. જિસ નાગનકો દુધ
પીલાયા ઇતને દિન પાલા, ઉસીને અપના ડંક ચલાયા.
આજસે મેંને તેરી મહોખતસે મુંહ મોડા અરે કોઈ
હે લે જાઓ ઇસ નાલાયક આરતકો અલી કતલ
કરકે જંગલી જનવરોંકે આગે ડાલ દો.

નોશાભા-મેં મરનેસે નહી ડરતી હું. જો પેદા હુઆ હે
વોહ એક દીન જરૂર મરેગા. મગર યાદ રખના
જેસે મેરે ગોશતકે ટુકડે જનવર ખાયેંગે તેસે હી તેરા
લી ખાયેંગે અખ તેરી આંખોંમાં ખુન ઉતરા હુઆ
હે. ભલા ખુરા નઝર નહીં આતા. લેકિન પીછે
ખડોત પચતાઓગે. (શેઅર)

રજ રજ હૃદયે આલમમેં સહે જતી હું.

સીનેમ યાસ ભરે દીલકો લીયે જતી હું.

(૫૨)

મેં તો જતી હતું પર એક ખાત કહે જતી હતું
યાદ આયેગી તુજે મેરી વફા મેરે ખાદ.

ચંગેઝ--સે જાઓ અલી તક ખડે હો જલદી કતલ કરો.
મેં ઇસકા મુંડ નહીં દેખના ચાહતા.

(નોશાલાકા જાના)

રૂસ્તમ-રહમ! ચંગેઝ રહમ! રહમ ખુદાકેલી પસંદ
હે. દો ચીઝાંકી મેં તુજસે દરખુઆસત કરતા હતું
ચંગેઝ-કે નસી દો ચીઝ?

રૂસ્તમ-એક રહમ! દુસરા ઇન્સાફ!

ચંગેઝ-ઇસ ખાગમેં ઇન કુસોંકી ખુખાસ નહીં હે ઇન
દોનોંમેંસે કોઇ ભી મેરે પાસ નહીં હે. રહમ કયા
ઇનસાફ કયા મેં જાનતા મુતલક નહીં હતું. યેહ દોનોં
લફઝ મેરી લુગતમેં હી નહીં.

(દો સીપાહીયોંકા કમરદો લાના)

સીપાહી-હઝરકા ઇન્ખાલ યાવર રહે. ઐ ચાહેઆલમ
પનાહ ઇજઝો જાહ આપકે લિયે? તહોફા લાયે હે.
(ચંગેઝકયા?) મેહજબીનકા દુરયશમ નાસરકા લખતે
જગર.

કુનુદ-ચરા જાન! મેં આપકા પીસર હતું.

ચંગેઝ-સે જાઓ, ઇસ સાંપકે ખચ્ચેકો જીતા ન છોડો
દરયામેં ડાલ દો. (રૂસ્તમકા કમરકો ઉઠા લેના)

રૂસ્તમ-ચંગેઝ! યેહ મુલમ અચ્છા નહીં, તુ ઇસ નન્હે
ખચ્ચે પર રહેમ કર.

ચંગેઝ-જબ તક મેં નાસરકે ખચ્ચેખચ્ચેકા ખુન ના કર
લુંગા તબ તક આરામ ના કરુંગા.

રૂસ્તમ-મેં આપસે ભીક માંગતા હતું ઇસ ખચ્ચેકી જાન
ખખશી કરો.

ચંગેઝ-યેહ ખાતમેં તેરી કબી ના માનુંગા. કોઈ ઐર
સીઝ માંગ હુંગા.

રૂસ્તમ-દેખ ચંગેઝ ! તેરે વાસ્તે અચ્છા ના હોગા. રહેમકે બદલે મુજે યેહ ઇનામ દે.

ચંગેઝ-કયોં બેફાયદા ઇસ ખાતકો તુલ દેતા હે. લે જાઓ લે જાઓ.

રૂસ્તમ-ઓ નામદ ! તુ યેહ ના સમઝ કે મેં કમહિમત હું આર ખડાહુ આ. તેરા મુંહ દેખતા રહુંગા. આજયે જીસકા જી ચાહે. મેરે હાથસે આકર છોડાવે (શ્રી પા-હીયોંકા લડના).

ચંગેઝ-અરે લાઓ લાઓ મેરી તલવાર કહાં ગઈ પ-હેરેદાર ! જલદી લાઓ મેં ઇસ મુઝીકો કસી જીતા ના છોડુંગા.

(રૂસ્તમકા પુલકે પાર લડતે લડતે ચલેજના)

પુલકા ટુટ જના)

ખાખ તોસરા.

પરદા પેહલા મહેલ નાસર ઊલ દોલા.

મેહજબીન દીવાની નઝર આના સહેલીઓંકા સમઝાના
ગાના-મન ધીરધરો મોરી સજની, દીન રેન જપત પીયા
 ભજની (રે હાં મન) રોરો કે ફટતી છતીઆં ભઈ
 કેસી હાથે સુરતયાં. તોહિ એન નહીં દિન રજની. (રેધીર)
 તુમારી ઝારી, મેરી પીયારી, સુન સુન ઉઠત હે પીર.
 હુખ સાગરસે તોરી નય્યા, દાતા લગાવે નીર.

(મન ધીર ધરો મોરી સજની)

સહેલી-સરકાર ઇતના ના ધખરાઈયે, ખુદાને ચાહા તો
 આપકે શોહર જીતે જી મીલેંગે. છુદા આપકે પીયારે
 કમરકી ઊમર ખડી કરે. આપકે રોનેસે હમારા કસેજ
 ફટતા હે. સખર કરો. રોરો કર જનકો ના ખપાઓ.

મેહજબીન--હાય ! હાય ! કોઈ મેરે કમરકો લીઐ જતા

(૫૪)

હે. પકડેના પકડેના વોહ ગયા. કહાં લે ગયા. ખુદાકે
વાસતે મેરે કમરકો દે દો. (એક સહેલીકા આના)

સહેલી—ખુદાને ખુશીકા દીન દીખાયા હમારે શાહનશાહ
નાસરઉલ્લખલા તશરીફ લાતે હે. ખખરદાર હો જાઓ.

(નાસરકા આકર હેરતસે પુંછના)

નાસર—કયોં રી સહેલીયો, મેરી ખ્યારીકો કયા હો ગયા?
માલુમ હોતા હે કે મેરી મફકોદઉલ ખખરીકી ખખર
સુનકર ખેહોશ હો ગઈ હે.

સહેલી—સરકાર! ખેઅદબી માફ. આષ ઇનકે સામને ના
આધયે. કહીં એસા ન હો કે આપકો દેખકર ખુશીમેં
ખેહાલ હો જાયે. (મેહુજખીનકા ઉઠના ઓર
અંદરસે દો મશાલ લે આના)

મેહુજખીન—મેરા લખેત જગર કમર કહાં ગયા? વોહ
આગ લગી હાયે હાય જલ ગઈ. ગાના.

તુમહેં કોન નચન રીત સીખાઈ
સુન સજન મોરી સુધ ખીસરાઈ.
આસમાન ઝાલીમો સીતારો (તુમ હેં કોન)
પતી ખીન સતી અતી દુરગતી
તનમન ધન તજ કર નીશ દીન
પલ પલ છિન છિન ગિન ગિન
તડપ તડપ ખીતી કઠિન અખ મિલત કહાં
હમરા સુખ દરસન (તુમ હેં કોન)

નાસર—હાએં હાએં યેહ કયા કરતી હે! અપને હાથસે
જલતી હે! દીવાના ખેયાલકો છોરો. ખુશી મનાઝો.

મેહુજખીન—કોન હે? મેરા હાથ કયોં પકડતા હે?
હાયે મેં કયા દેખતી હું યેહ કીસકી શકલ નજર આતી
હે જન ધખરાતી હે.

નાસીર—મેં તુમારા ખાવીંદ નાસર હું. મત ધખરાઓ
હાયે હાયે કયા મુજે ભલ ગમ હો.

મેહજીનીન-વોહ તો મર ગયા હે ઉસકો તો જમીનમેં
ધૂન કર દીયા હે. નહીં નહીં તુ નાસર નહીં હે મેરા
નાસર કહાં હે. હાય ! હાય ! મેરે પીયારે નાસર તુ
કહાં હે.

નાસર-મેં જતા હું તુમહેં વેહમ કયા હો ગયા હે? મેરે
મરનેકી કીસને તુમહેં ઝુંઢી ખખર સુનાઈ? ખસ અખ
તુમ સખર કરો ના ધખરાયો.

(રસ્તમકા કમરકે લીયે હૈયે આના.)

કમર-અમમાં જન મુજે ગતે તો લગાયો. મુજે અકેલી
જંગલમેં છોડ. કે કહાં ગઈ થી ?

મેહજીનીન-કોન ! મેરા પીયારા કમર. આયો આયો
(છોડ. કર) નહીં ખસ તુ કમરકી રૂહ હૈય. મેં કયા
દેખતી હું? હાયે મેરા પીયારા કમર કહાં ગયા ? ઉસકે
પંછે તો દીવાની હો ગઈ.

સહેલી-સરકાર ! ઝરા હોશમેં આયો. યેહી આપ કે
શોહર હે. યહી આપકા લખેત જગર હેય ઈસકો ગતે
લગાયો. ઇતના રંજ ના ઉઠાયો. હમ સખકો ખે
અક્કલ ના ખનાયો. ઝરા હોશમેં આયો. હમારી
મી-તીકો માન જાયો.

મેહજીનીન-તુમ મુજે ઝીઆદા ના સતાયો, તુમારી
ખાતોંકા મુજે અતખાર નહીં. નાસરકો તો મોતને
ધેરા હેય.

નાસર-પીયારી કયા મુજે ભુલ ગઈ હો. તુમકો ઇસ
હાલમેં દેખકર તખીઅત ખરોત યેરશાન હો રહી હે
તુમારા ખેયાલ ગલત હેય. મેં મરા નહી હું. ખુદાને
મુજે ઝીંદા તુમમે મીલાયા હેય.

મેહજીનીન-અખ મેં લી પીયારે કમરકે પીછે જન
હું ગી. હાયે હાયે મેરા પીયારા કમર કહાં ગયા?
(જના મેહજીનીન વ સખકા)

બાબ તીસરા.

પરદા દુસરા.

મકાન હીમાકતબેગ.

નહોસત-સલીમકા મીયાં નહીં આયા? નહીં માલુમ
દીનભર કયા કરતે હે. ઇનકી ખાતે સમઝમેં નહી આતી.
અનઝટ આવેગા તખ પતા લગેગા. (આના અઝટકા)
અનઝટ-અખ તાલ જમાઓં. સાસ, ખડુ, ઔરત, ખા
વિંદમેં જુતિયાં ચલવાઓ. તખ મઝા આવે ગા.
બીબી ઇંધર ખી હો.

નહુસત-કયોં અનઝટ સલીમકે મીયાં અબી તક નહી
આયે? કયા કરતે હે ?

અનઝટ-અજ ઉનકા હાલ કુછ ઔર હેય તુમારી
ખડુ જો હે ના ઉનકે સાથ ઉનહોંને કુછ ખસ સમઝ
હો. આપસમેં ખાત હુઆ કરતી હે.

નહુસત-ખાતે કેસી હુઆ કરતી હે? મુજે તો સુનાઓ.

અનઝટ-અજ આંખ મટકની ખાતે હોતી હે દાલમેં
કાલા કાલા નઝર આતા હે. મુઝે તો કહેતે બી શરમ
આતી હે. (હસીનાકા આના)

નહુસત-ખેર કુછ ડર નહી આતે હી દોનોંઝી ખગર લેતી હુ.

હસીના-અરમાં જન! ચહાં કીસ સોચમે ખડી હો.
કયા કીસીસે લડી રો? ચહરા રંજીદા માલુમ હોતા હે.

નહોસત-હસીના તેરી સખ ખાતે મેંને સુની હે. જે
સી તુ ખાતે કરતી હે. એસી કોઇ ગેર બી નહી કરતા.

હસીના-મેરી આપને કયા ખાતે સુનીહે. જલદી ખત
લાઈયે? મેરે દીલમે તો આપને શુમા ડલ દિયા.

નહુસત-ખડી ખેશરમ હે. ચલ દુખ મર. મેરા સારા
ધર ખરખા઼ કીયા. ઔર ફીર સામને અડકતી હે.

અનઅ.—(નડુસતસે) દેખો તો ઇસને મીયાંકો
ખરાબ કર દીયા છે.

નડુસત—ચલ દુર હો; મુંહ ફટ મુરદાર! તેરી સારી કર-
તુત દેખે હું ચલી તેરી લી ખખર લેતી છું.

અનઅ.—(હસીનાસે) તુમ કયોં ચપ ખડી હો દો
ચાર તુમ લી સુના દો. દેખો તુમકો વોહ એખ લગાતી હો.

હસીના—મુઝે એખ લગાતી હો તુ કહાં કી નેક હો?
મેં લી સખ દુછ સુન ચકી છું. (દોનોંકા લડ ના ગાના)
ચલરી ભવાની તુ હો ગઈ દીવાની તુમે ગવેકી સવારી
હોરી હાહાહાહાહાહા લાત ધુંસા દે જુતા હાહાહા
દેખ ભાલ સેચ ખેચાલ ખેચ લે ખાલ
હાહાહા હાહાહા

દેખો મેરી હીકમત કેસી કરી કીતરત
જોતીમે માઈંગી, ગુસ્સા ઉતાઈંગી, ના કર ના કર ના કર રાર
લગી, ખીયાર લગી હાય હાય હાય
ગુરદે પે મુલ આખુંમેં ધુલ, દેના ખેગમ
સાહીમ જને નાદના દોનોંકો લડાયા-હે
મુકદમા ચલાયા હો. હાહાહાહાહાહા.

સખર સીપાહી, સીપાહી, સીપાહી.

અનઅ.—ખસ ખસ લડાઈ મત કરો. લડ. નેસે કયા
ફાયેદા હો?

હસીના ચક્ષુ મુઝે! યેહ સખ તેરા હી કરતુત હો
આગ લગાતા હો. ઐર પાનીકો દૌડતા હો.

અનઅ. ખીખી મેંને કયા ખીગડા હો લીખે
દો મુલ્લાઓંમે મુરગી હામ. (નડુસતસે) ખીખી ખાત
તો સુનો અખ તુમ ચલે જખ મીયાં આગેગા તો
તુમે પુલાલાઓંગા. (દોનોંકા જના)

બાબ ત્રીસરા.

પરદા ત્રીસરા.

જંગલ.

(ચંગેઝકા મચ્છે ફોજકે આના)

ચંગેઝ એ મેરે બહાદુર! સુના ગયા હે કે રૂસતમને નાસર ઉલદોલાકો કેદસે છુડા લીયા હે? જાઓ ઓર ધન દોનોં નાલાયકોંકો મેરે સામને જકડકે લાઓં.

(રૂસતમકા આના)

રૂસતમ—ખબરદાર ચંગેઝ! અગર તુજમેં તાકત હે તો આ જા મેરે સામને; ઉસ વકત તુ મેરે હાથસે ખચ ગયા, મગર અખ અજલકે મુંહમેં તુને અપને આપકો ફંસયા હે અખ જતા કહાં જાયેગા?

ચંગેઝ—અગર તેરી યહી મરઝી હે તો દેખ મેરી તાકત. આ જા મેરે સાથ ખડા હો. દેખું તો તુજે કેન ખચા શકતા હે? તેરી ઝીંઘગાની,

(ચંગેઝ રૂસતમકા લડના નોશામાકા હાથમે તમનચા લીયે નીકલના.)

નોશામા—ઝાતે રખ્યાની.

ચંગેઝ—કેન! યેહુ યહી મેરી દુશમને જાની?

નોશામા—નહીં!! કહેર રખ્યાની.

(ચંગેઝકા મગલુખ હોકર ગીરના)

રૂસતમ—ખતા? અખ કહાં હેં તેરે સાથી કહાં ગઈ તેરી દીલાવરી ઓર અકડ! અખ તુજે હરંગીઝ જતા ના છુડુંગા. ખહાંત દીનોં તક તુ મુઝસે ખચતા રહા હે. અખ તેરા ખાતમા હુચા.

ચંગેઝ—સચ હે રૂસતમ! ખુરા કરકે કોઈ અમ્મઝા ફલ નહી પાતા હે. હાય! મેં અપને કામોંસે ખચતા રહા હું. અખ મેં અપને રુનાહોકી મચ્છાફી ચાહતા હું, મેં ને ખહોત ખુરા ફીયાજુ અપને લાઇ નાસરઉલદોલાસે

એસા જુરા સધુક કીયા-મેં જનુની મીઝાજમે મજ-
જુર થા અખ મુજે ઝીંદા ના છુરે-જેસેજા ચાહે સઝાદા
નાસર-ભાઈ રસતમ ! અખ ઇસકો મઆફ કરો. ઇસને
અપને ઇનાહોંસે તોખાહ કી હે.

રસતમ-ખેર ચંગેઝ મેં નાસરઉલદોલાકે હુકમસે
લાયાર હું. વરના તેરા ખુન પી જતા. દેખ સચ્ચે દી-
લાવર ખાદશાહ એસે હોતે હેં, તને નાસર ઉલદોલાપર
કીતને હુકમ કીયે. મગર ઉનહોંને તુઝપર રહમ કરકે
તેરી જન બખશી કી. જેસે તુઝે નાસર ઉલદોલાને
બખશા વેસે હી તુભી અપની બીવી નોશાભાકે ઇનાહકે
દીલસે મુલાદે.

ચંગેઝ-ખ્યારી નોશાભા! સચ હે. અગર ઉસ વકત તેરી
ખાત માન લેતા, તો ઇતની નદામત ના ઉઠાતા, અખ મેં
તુજસે શરમીંદા હું ઐર અપની ગલતીકી મઆફી
ચાહ્તા હું.

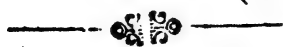
નોશાભા-ખેર ખ્યારે શોહર ! જુ કુછ હુઆ સો હુઆ.
હુસીબતકે દીન ગયે ખુદાને ખુશીકા દીન દીખલાયે
આજ મેરી યેહ રાયે હે, કે આપ નાસરઉલદોલાકે
અપને હાથસે તાજ પહનાઓ.

ચંગેઝ-એ દીલાવર રસતમ !! અખ મેરી યેહ અરઝ
હે કે નાસરઉલદોલાકે તાજશાહી અપને હાથસે પહ-
નાંઓ ઐર ઇનકી તાખેદારીમેં હાઝીર રહું. ખુદા ઇનકે
હુમેશાં રહમ ઐર ઇનસાફકી તાકત બખશે મેં ઇનસે
બહોત શરમીંદા હું.

રસતમ-જુ કુછ આપને ફરમાયા બહોત મુનાસીબ હે.
અખ દેનોં ભાઈ એક દસરૈકે ગણે મિતો ઐર દીલોસે
બુગઝ ઐર ઇનાહકે દુર કરો. મેરે ખ્યારે આકા !
આપ અપની ઝખાનસે ઇનકે મઆફ કરદેં.

નાસર-આઓ ભાઈ ચંગેઝ મેંને તુમહેં દીલસે મઆફ કીયા.
(તેનોં ગણે મિલ્તે હેં)

ચંગેઝ-અખ હરખારમેં ચલો ત હમે તાજ પેશીદી જાવે
(સખકા જાના)

પરદા ચોથા.

બાબ તીસરા

મકાન હસીના

(હીમાકતબેગકાંઆના)

હીમાકતબેગ-વાહ! વાહ! આજ તો ખાસા મેહતર ખના
હું. અગર આજ મેરેં દેસ્તબી મુજે દેમેં તો પેહચાન
ના સકે, હાયે હસીના! તેરે ઇશકમેં ચહુ રંગત ખનાઇ.

હસીના-અચ્છી શકલ ખનાઇ, અખ તુમ્હેં કોઇ પેહ-
ચાન નહીં સકતા વાહ રે મેરે ખુરેહ આશક.

હીમાકત-અજુ કયા કહું એક મેહતરકે કપડે. પડે. ચે.
સો આજ કામ આયે દેખો મેરી તુમારે સાથ કીતની
ઉલફત હે. જુ ભગી ખનકર આયા હું.

હસીના-ભગી તુમ ચોળાહી ખન ગયે હો. ખુદા ના કરે
કલી સરકારસે નોકરી મીલ ગઇ તો સફાઇકે દારોગા
ખન જાઓગે.

હીમાકતબેગ-ખલહતે ખડહતે કરેટી કે મેમખર ખન
જાયેંગે. ફીર તો લોગ મુજે મિન્ના હીમાકતબેગ ખાન
ખહાદુર કહેંગે, હરખારમેં કુરસી મિલેગી, આહીસ્તા
આહીસ્તા આનરેરી મેહરદેઈ ખન જાઓંગા, સાલસર
કેદ બ્યાર સો (૧૦૦) રૂપયે જુરમાનેકા અખતીયાર
મિલેગા, અગર મેરા બાપ બી આન્નયેઆ તો બી નહીં
હોહુંગા, પિરેસીકંટ સાહીમકી હાં મેં હાં મિન્નાયેંગે.
સુગલીયાં ખાયેંગે, અપને ગરીબ દેશી ભાઈઓંકે ગલેપર
છૂરયાં ફીરવાયેંગે, ટેકસ લગવાયેંગે, સખ હુમારે ઘરમેં
સલામકો આયેંગે, જીતને રૂપયે માગેંગે, ઉતના ઉનસે
લેંગે. નહીં તો ઉતકા મુકદ્દમા ખીગાડ કંગેલેંગે,
હુમારા કોઇ કયા કર સકતા હૈ.

ગાન—સુરત સીરતમેં અંદા હરફન કામિલ છે બનદા
શકા મુહન્દર અકલમેં બાંદર ખારો કલન્દર વાહુ વાહુ
બન કર મેમખર ધર ધર ફીર કર ટેકસ લંગારેગા બનદા
વાહુ વાહુ વાહુ વાહુ વાહુ વાહુ વાહુ વાહુ વાહુ વાહુ
નીકાલા રહુ ધંદા.

પુરે બસેમેં સખકે ગસેમેં ટેકસકા ડાઝુંગા ફન્દા,
સારોમેં ચારોમેં ભંગી ચમારોમેં ધોળી કહારોમેં
પાણિંગા નામ
કુરસીયેં બેઠુંગા, ચારોમેં બેઠુંગા, દોસત સમેટુંગા મેં
સુખેહ શામ

મેં ખાનખહાદર બનકર, ઝર હુંગા ધર હુંગા, ધર રિશવત
મેં ભર હુંગા, ચાલ ચહુંગા તનકે
ઝેરી તેરી ખ્યારી જોડી, એક અન્યા એક કોડહી,
મતલબ પાયેગેં મનકે. (સુરત)

હસીના—હાં ! એહુ તો આપને ઠીક કહી અબ તુમ યહાં
ફેરો મેં આંતી હું. (હસીનાકા બના સલીમકા ભેસ
ખસકર આના)

હીમાકતબેગ—અરે યહુ ઇતની બડી હો ગઇ? હાં! હાં!
શ દીકી પુશીમેં બડ ગઇ હો, યહાં તો આઓ ઝરા.
સલીમ—હું! હું!

હીમાકતબેગ—વાહુ તેરા કાવા! વાહુ તેરે નખરે મેં ગરમ
મસાલા! દીખતો સહી અપના મુંહુ ગસે તો લગા
બન ખરોત દિનોસે તેરે વસલકા છે અરમાન.

(સલીમકો છતીસે લગાના સલીમકા ચોરસે કપાના)

તોખાહુ તોખાહુ ઝેરી તો પસલીયાં ભી દૂટ ગઇ હો
અરે ઇસમેં ઇતની તાકત કહાંસે આ ગઇ? અરી શદી
તો કી નહી, અગર શાદી કેળી તો ખુદા જમે કયા
આફત ડાયેગી. (સલીમકા મુંહુ ખોલ કર હંસન.)

હીમાકતબેગ—નાલામકુ હુ ફરેખ કરતા હો ચોર વીપરસે
હંસન હો.

(૬૨)

સલીમ—જનામ મચ્છાફ્ર કીજીએ નારાઝ કયોં હોતે હો
(ખત દેકર) ઝરા ઇસકો પડ હયે —

હિમાકતમેગ—(પડ હકર) યેહ કાગઝ તુમહારે પાસ
કહાંસે આયા.

(સલીમકા નફલી ડાડ હી ઉતાર કર ફેંક દેના)

સલીમ—અમ્મ્યા જન! મચ્છાફ્ર કીજીએ, અખ તો પેહ્યાના
અખ લી ઇન ખાતોંસે ખાઝ આઈયેગા યા નહીં.

(નહુસતોં ઔર ઝનઝટકા આના)

નહુસત—મીયાં ખુબ શકત્ત ખનાઈ હે અરથે ખાસે
મેહતર ખને હો.

ઝનઝટ—મુજે હસીના! જીજીને મારા હે મેને ઇનકા
કયા જીગાડના હે.

હિમાતકમેગ—(ઝનઝટકો માર કર તુ લી ખડા ખદમાશ
હે, તેરા હી સખ ખટરાગ હે. તેરે સખખસે તો મેરી
રસવાઈ હુઈ, ઉપરસે શિકાયત સુનાતા હે.

સલીમ—ખેર અખ મચ્છાફ્ર કીજીએ ઇસકી નાદાની હે
(ખકોલેક) શુઝીશતા રા સલવાત આઈનદા રા એહતી આત
(સખકા જના)

ખાખ તોસરા.

પરદા પાચવાં દરખાર.

(હિમાકતમેગ ઔ દરખારીયોંકા હાર આ તાજ લેકર આના)

મેહેઝખીન—નામદાર રરતમ તુમ ખડે દીલાવર હો. મેં
તુમસે મચ્છાફ્ર ચાહતી હું જા હુઈ ખુરે અલકાઝ
દીવાનેપન મેં મેંને કેહયે ઉનકો વાપીસ લેતી હું મેં
તુમસે ખહોત શરમિન્દા હું જુ એહસાન તુમને રુઝ
પર કીયે હે-મેં ઉનકા જ્યેવઝ નહી દે સકતી.

રસતમ—નહીં ખેગમ સાહીબ! મેંને કોઈ એહસાન
નહીં કીયા યહ આપકા હુસને ઝન હે. મેંને ખામે હુજે

(૬૩)

નીમકકા હક અદા કીયા હે ખુદાને ખડી મેહરબાની
કી, નહીં તો મેં ઇસ દુનયામેં જીનેકે લાયક ન થા.
અંગેઝ-ખેર! તાજ ઔર ખીલઅત લાઔઐ.

(તાજ લેકર અંગેઝ નાસરકે સીરપર રખતા હે)
ખુદાકે ફઝલસે કાયમ રહેં યેહ તાજ મુખારિક રહે
હમેશાં યેહ ઇનકે રાજ સખ.

આમી આમી આમી

નાસર-રસતમ જંગ! તુમારી ખહાદરી કે સિત્તેમેં યેહ
શમશેર ઔર ખીલઅત તમકે દીયા જતા હે.

મેહજબીન-ઔર મેં ઇસ ખુશી કે મોકેપર ફુલોંકા
હાર પેહનાતી હું.

રસતમ-આઔઐ ઝનઝટ! ખુદા તુજે હમેશા ખરકત
દે, જ્યાં કે તેરે સખખસે હમેં યેહ આજ ખુશી
નસીખ હુઈ. આઔઐ તુમહે મેં ચહ હાર ઇનામ દેતા હું.
(હિમાકતકા સર ઝુકાના)

હીમઃકતખેઝ-મેંને સર ઝુકાયા તો ખાલી આયા કુછ બી
ઇનામ ના પાયા, શામદ યહું બી શીફારિશકા કામ હે.

અંગેઝ-મીરઝા સાહીબ! તુમહેં બી સરકાર ઇનામસે
મિલ જયેગા-દીલમેં ખાતીર જમા રખો.

(મસખરા) તમાશા ખતમ-પેસા હજમ.

(ડરાપસીન)

ઈતલઆ.

સાહીબાન અખખંદા બી આપમેં રૂખસત ચાહતા હે.
અગર ઝીંદા રહા તો ફિર જૂલ જુલ્લયાં લેકર ખિદમતમેં
હાજર હુંગા.

આપકા ખેરવાહ

ગુમા સાહિબ-

-આઝિયાખાલી.

ધડીયો કી લટ.

જલદી ખરીદો

જલદી ખરીદો

કીમત આધીસે લી કમ હે.

કેયો કે હમ થેક માલ મંગાતે હેં ધડીયો, ધતની રસ્તી હેં.
હુસરે હુકાનદાર હમસે મંગાકર બહોત લાભ ઉઠતે હેં.

કીમત

રસકોપ સિસ્ટમ પેરેન્ટ લીવર વાય. રૂ ૩-૦-૦

રેલવે રેગ્યુ લેટર વાય. રૂ ૩-૮-૦

રિસ્ટ વાય અર્થાત કલ્કાઇપર આંધનેકી ધડી. રૂ ૪-૦-૦

આંદીકી રૂ ૫-૦-૦

આંદી દિવસની ચાંખીવાલી એક બાર એક દો.

૮ દિવસ ચલેગી. રૂ ૧૧-૦-૦

ફિલેટર વાય. અર્થાત ચાંદ, મહીના, દિન, તારીખ,

ધંટા, મિન્ટ, સેકેન્ડ, સબ ખતલાતી હે. રૂ ૧૧-૦-૦

બુરેસલેટ વાય “ધડીકી ધડી ચૈર ગહનેકા ગહના”

ધસકા પાંચ બરસકે બચ્ચેસે લેકર ૪૦

બરસકા જવાન તક પહાન સકતા હે.

કીમત. રૂ ૭-૦-૦

નીલેમ પન્ને જડે હુઐ. રૂ ૯-૦-૦

હર એક ધડીકી ગારંટી પ, ૭૫૦ બરસ હે. હરધડીકે સાથ

ગારંટીકા પરચા, શિવાસ, ધસપરીંગ, ચેન મુકત ભેજી જતી હે.

આ સિવાયે સરવે જાતકી ધડીયાં કુલાક, યામ, પીસ હમાર

પાસે સરવે ભાવે મલશે.

નંબર ૬-૬૬

મિલવાનો કિના-લખમનદાસ ગુપતા

—મુબૈયન મહમુદ

પોષ નં. ૪

મુબૈયન

જાહેર ખબર.

મુંબઈના સર્વ જાતના માલ અમારી મારફતે સસ્તે ભાવે મળશે. હર કિસ્મકે ફોટા પિક્ચરસ હમારી મારફતે સસ્તે ભાવે મળશે.

સરવે ભાઈઓને ખબર આપવામાં આવે છે કે નીચે લખેલ ચોપડીઓ અમારે ત્યાંથી રોકડી કીંમતે મળશે.

નવી છપેલી ચોપડી.

૨-૮-૦ અલેક્સ લેખેતા	૦-૨-૦ કુતનો હાર
૧-૦-૦ દાસતાન અમીરહમજ	૦-૨-૦ ચવચવનો મુરખો
૦-૮-૦ હાનગતાઈ	૦-૨-૦ ગુત્તજરે મુંબઈ
૦-૪-૦ ચાર દરવેશ	૦-૧-૦ ગુત્તજને ખેનજીર
૦-૨-૦ શાહેજહાં શાપરી	૦-૧-૦ ગુત્તજનો કબાલી
૦-૨-૦ જંગનામ જેતુન	૦-૨-૦ બહારે ગુત્તજન
૦-૧-૦ નાજની પહાણ	૦-૮-૦ સાદેહ વસનાટક ઉરદુમે
૦-૧૨-૦ અસીરે હિરસ ગુજરાત	૦-૮-૦ ઇન્તીકામ નાટક ,,
હરફ ઉરદુ અખાન.	૦-૮-૦ ઝનજરે ગોહર ઉર-
૦-૧૨-૦ ભુલ ભુલ્લધયાં છપ	દુમેં છપ રહા હે.

રહા હે.

દાખલદીમા અને હજરત ખીલાલકા તમીમન અને સારી મદે નખી હાજી મંગરોવીંગ ગીંગ સદય અની દુવાએગંજુત્તઅરસ યુસફેસાની ખાહેરેસ્તાનખંજઈ ગુનીસ્તાનકનાલી ગુલજરે ગુત્તસન ગજત સંગ્રહ ગુત્તસને ખેનજીર બારે ખોસ્તન બારે ગુત્તસન નવનેહાલે ગુત્તસન ઉરફે નવખટારે મુંબઈ આ સિવાય ગજલો, હુમરીઓ, હોરીઓ, ચા ખ્યાલ, કીરસાઓ, વારતાઓ, નાટકો, ધડીયાળો અથવા જે કાંઈ માત્રની દરકાર હોય તે મંગાવી લેશો ધરાકોને ફાયદાકારક કરી મોકલશું.

અમારી દુકાને નવી નવી ગજલો નાટકોની ચોપડીઓ છપાય છે. જ્યાર સર્વ પ્રકારની જાહેરખબરો લેવામાં આવશે. ભાવ ચીકી બેન જકર ફેસલા કર લીખયગા.

મળવાનું ઠેકાણું—શેઠ એચ. એસ. હરી એન્ડ કો. બુકસેલરસ એન્ડ-પબ્લીશર્સ ૩૮૯ દાકલેન્ડરોડ બમબેથીએટર પોસ્ટ નં. ૪-મુંબઈ

